

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра облікових технологій та бізнес-аналітики**

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему «Обліково-аналітичне забезпечення управління дебіторською заборгованістю»

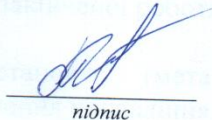
здобувача вищої освіти II курсу, групи ОМУ-22-6,
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»,
освітня програма «Управлінський облік та бізнес-аналітика»

підпис

Мацелик Михайло Михайлович

Науковий керівник:

підпис

Параниця Надія Володимирівна
кандидат економічних наук, доцент

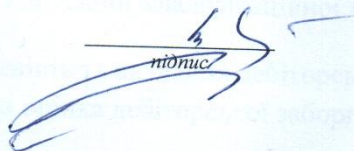
Керівник освітньо-професійної програми:

підпис

Мискін Юрій Ігорович
доктор економічних наук, доцент

Допущено до захисту за рішенням кафедри облікових технологій та бізнес-аналітики,
протокол від «19» січня 2024 р. № 8

підпис

Паянок Тетяна Миколаївна
кандидат економічних наук, доцент

Ірпінь – 2024

Регистрація №

7

номер

15.01.2024

дата

Кравчук М.С.

підпис фахівця

Результат

перевірки

до захисту

до захисту, на
доопрацювання

15.01.2024

дата

Парамон

ініціали, прізвище

керівника

Результат захисту

4(85)В

оцінка

05.02.2024р

дата захисту

Голова комісії

підпис

В.К. Савчук

ініціали, прізвище

Члени комісії

підпис

Ю.І. Мискин

ініціали, прізвище

підпис

В.М. Красвський

ініціали, прізвище

підпис

Ю.М. Яценко

ініціали, прізвище

БЛА

Об'єкти к

ОЦІНЮ

міст роботи (я

ріалу, його зв'я

ня представляти

іловності, наявн

окий)

примання вимог

асне виконання р

ановлені кафедр

мент

РАЗОМ

ОЦ

повідь

здатковий матері

ання теоретичн

іалу, вміння

ання

робота (участь у

РАЗОМ

АГАЛЬНА КЛІ

ВЕДЕННЯ

інка за 100-
ною шкалою

85

Правила пе

інка за 100-бал

шкалою

90-100

80-89

70-79

60-69

50-59

35-49

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії, членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
міст роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, наявність висновків та висновків)	від 0 до 30	23		
виконання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	10		
час виконання роботи на всіх етапах	від 0 до 5	5		
терміни виконання роботи	від 0 до 5	5		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	43		
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
теоретичний матеріал	від 0 до 10	10		
практичний матеріал	від 0 до 5	5		
якість теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	25		
участь у конференціях	від 0 до 10	2		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	42		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	85		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підписи)
85	B	4	5.02.2006	 В.К. Савчук О.І. Масіч В.М. Краєвський Т.М. Павлов А.О. Остапенко

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	
50-59	E	3 (задовільно)
35-49	FX	2 (незадовільно)

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

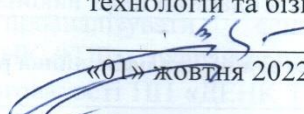
Навчально-науковий інститут обліку, аналізу та аудиту
Кафедра облікових технологій та бізнес-аналітики

Спеціальність: 071 «Облік і оподаткування»

Освітня програма: «Управлінський облік та бізнес-аналітика»

Затверджую

Завідувач кафедри облікових
технологій та бізнес-аналітики

 Т.М. Паянок

«01» жовтня 2022 р.

ЗАВДАННЯ

на випускню кваліфікаційну роботу здобувачу вищої освіти
Мацелика Михайла Михайловича

1. Тема випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи: **«Обліково-аналітичне забезпечення управління дебіторською заборгованістю»**, затверджена наказом ректора від 30.11.2022 № 1254.

2. Строк здачі закінченої роботи: 15 січня 2024 р.

3. Цільова установка (мета роботи): удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління дебіторською заборгованістю.

Об'єкт дослідження: обліково-аналітичне забезпечення управління дебіторською заборгованістю підприємства.

Предмет дослідження: обліково-аналітичного забезпечення управління дебіторською заборгованістю підприємства.

4. Вихідні дані до роботи: монографії, дисертаційні дослідження щодо обліку зовнішньоекономічної діяльності, наукові статті, публікації із зазначеної тематики, аналітичні дані тощо.

5. Перелік графічного матеріалу: 23 таблиці, 22 рисунків (графіків, схем).

6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за розділами):

- економічна сутність та визнання дебіторської заборгованості
- класифікація та оцінка дебіторської заборгованості

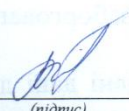
- аналіз галузі та організаційно-економічна характеристика ПП ТПР»
- організація і методика обліку дебіторської заборгованості ПП ТПР»
- вплив дебіторської заборгованості на фінансовий стан підприємства відображення у фінансовій звітності
- розробка збалансованої системи показників та оцінка ефективності дебіторської заборгованості
- аналіз та оптимізація бізнес-процесу управління дебіторської заборгованості.

7. Календарний план виконання роботи:

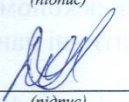
№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	Вибір теми, вивчення літературних джерел та складання плану роботи	16.09.2022-30.11.2022	01.11.2022
2	Підготовка розділу роботи та подання його керівнику		
2.1	перший розділ	02.11.2022-23.05.2023	15.05.2023
2.2	другий розділ	24.05.2023-24.10.2023	30.09.2023
2.3	третій розділ	27.10.2023-11.12.2022	01.12.2022
3	Перевірка роботи на наявність академічного плагіату	18.12.2023-29.12.2023	22.12.2023
4	Попередній захист роботи	29.12.2023	19.01.2024
5	Отримання відгуку керівника роботи	29.12.2023	29.12.2023
6	Отримання зовнішньої рецензії	22.01.2024-26.01.2024	26.01.2024
7	Допуск до захисту завідувача кафедри	29.12.2023	19.01.2024
8	Захист дипломної роботи	01.02.2024-02.02.2023	01-05.2023

8. Дата видачі завдання: «01» жовтня 2023 р.

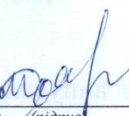
9. Керівник випускної кваліфікаційної роботи

(підпис) Н.В.Паращук
ініціали, прізвище

10. Керівник освітньої програми

(підпис) Ю.І. Мисюк
ініціали, прізвище

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти

(підпис) М.М.Масник
ініціали, прізвище

актеристика П

оргованості П

ий стан підпри

та оцінка п

равління деб

ж виконання
пів роботи

№	факт
1.2022	01.1

5.2023	15.0
--------	------

0.2023	30.0
--------	------

2.2022	01.1
--------	------

2.2023	22.1
--------	------

	19.0
--	------

	29.1
--	------

2024	26.0
------	------

	19.0
--	------

2023	01-05
------	-------

Н.В.Пара

ініціали, прізвище

Ю.І. Мис

ініціали, прізвище

М.М.Мац

ініціали, прізвище

АНОТАЦІЯ

«Обліково-аналітичне забезпечення управління дебіторською заборгованістю»

Мета роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних положень та удосконаленні обліково-аналітичного забезпечення управління дебіторською заборгованістю на підприємстві.

Завданнями роботи є розглянути економічну суть дебіторської заборгованості та її класифікацію; розглянути оцінку та порядок визнання дебіторської заборгованості; проаналізувати фінансово-господарську діяльність підприємства ПП «ДЕНК ТПР»; охарактеризувати організацію і методику обліку дебіторської заборгованості ПП «ДЕНК ТПР»; надати оцінку стану дебіторської заборгованості на підприємстві ПП «ДЕНК ТПР»; застосувати кореляційно-регресійний аналіз для досліджуваного підприємства; запропонувати методи управління дебіторською заборгованістю для підприємства «ДЕНК ТПР».

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні засади обліково-аналітичного забезпечення управління дебіторською заборгованістю на підприємстві.

Об'єктом дослідження виступає процес обліково-аналітичного забезпечення управління дебіторською заборгованістю на підприємстві.

Базою дослідження виступає Приватне підприємство «ДЕНК ТПР».

За результатами дослідження сформульовані практичні рекомендації для покращення процесів управління дебіторською заборгованістю на підприємстві.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що проведений аналіз дебіторської заборгованості допоможе краще організувати облік на підприємстві, також запропоновані рекомендації щодо управління дебіторською заборгованістю допоможуть покращити стан дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання.

Дипломна робота містить 71 сторінку, 23 таблиць, 22 рисунка, список використаних джерел з 44 найменувань, 10 додатків.

Ключові слова: дебітори, заборгованість, дебіторська заборгованість, обліково-аналітичне забезпечення, облік і аналіз дебіторської заборгованості.

Рік виконання дипломної роботи: 2023 р.

Рік захисту роботи: 2024 р.

SUMMARY

«Accounting and analytical support for the management of receivables»

The purpose of the work is to substantiate the theoretical provisions, to improve accounting and analytical support for the management of receivables at the enterprise.

The objectives of the work are to consider the economic essence of receivables and their classification; consider the assessment and procedure of recognizing receivables; to analyze the financial and economic activity of the "DENK TPR" enterprise; describe the organization and method of accounting of receivables of PE "DENK TPR"; provide an assessment of the state of receivables of the PE "DENK TPR" enterprise; apply correlation-regression analysis of the enterprise under study; to propose methods of managing receivables for the TPR enterprise..

The subject of research is the theoretical, methodological and practical principles of accounting and analytical support for the management of receivables at the enterprise.

The object of the research is the process of accounting and analytical support for the management of receivables at the enterprise.

The basis of the research is Private Enterprise "DENK TPR".

Based on the results of the study, practical recommendations were formulated for improving the receivables management processes at the enterprise.

The practical significance of the obtained results is that the analysis of receivables will help to better organize accounting at the enterprise, as well as the proposed recommendations for managing receivables will help to improve the state of receivables of the business entity.

Thesis contains 71 pages, 23 tables, 22 figures, a list of used sources, 44 items, 10 appendices.

Key words: debtors, debt, receivables, accounting and analytical support for the management of receivables, accounting and analysis of receivables.

Year of completion of the work: 2023

Year of protection of work: 2024

ВСТУП
РОЗДІЛ 1
ОЦІНКА Д
1.1. Економ
1.2. Класиф
РОЗДІЛ 2.
ЗАБОРГОВ
2.1. Аналіз
«ДЕНК ТП
2.2. Органі
«ДЕНК ТП
2.3. Впли
підприємст
РОЗДІЛ
ЗАБОРГОВ
ВДОСКОН
ЗАБОРГОВ
3.1. Розр
показників
3.2. Кореля
ПП «ДЕНК
3.3. Аналіз
заборгован
ВИСНОВК
СПИСОК І
ДОДАТКИ

ЗМІСТ

	стор
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ, КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ОЦІНКА ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI	9
1.1. Економічна сутність та визнання дебіторської заборгованості	9
1.2. Класифікація та оцінка дебіторської заборгованості	15
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI ПІДПРИЄМСТВА ПП «ДЕНК ТІР»	21
2.1. Аналіз галузі та організаційно-економічна характеристика ПП «ДЕНК ТІР»	21
2.2. Організація і методика обліку дебіторської заборгованості ПП «ДЕНК ТІР»	36
2.3. Вплив дебіторської заборгованості на фінансовий стан підприємства та її відображення у фінансовій звітності	40
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI НА ПІДПРИЄМСТВІ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ	46
3.1. Розробка збалансованої системи показників та оцінка показників ефективності дебіторської заборгованості	46
3.2. Кореляційно-регресійний аналіз дебіторської заборгованості на ПП «ДЕНК ТІР»	57
3.3. Аналіз та оптимізація бізнес-процесу управління дебіторської заборгованості	63
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76
ДОДАТКИ	81

ВСТУП

Актуальність теми. Жодне підприємство не може функціонувати без роботи бухгалтерського відділу, оскільки основне призначення цього підрозділу полягає у безперервному та належному веденню бухгалтерського обліку. Кожне підприємство, яке займається реалізацією продукції/робіт/послуг має грошові відносини з іншими суб'єктами господарювання. Це являється невід'ємною частиною у діяльності підприємства. Тому одним з важливих на сьогоднішній день елементів бухгалтерського обліку на підприємстві є облік дебіторської заборгованості. Через певні проблеми з якими стикаються кожні підприємства, як приклад неплатоспроможність дебітора, обсяг дебіторської заборгованості зростає. Зрозуміло, що негативні наслідки можуть мати обидва суб'єкти господарювання, як покупець, так і продавець.

Для того, щоб підприємство мало змогу в подальшому займатись виробництвом необхідно мати оборотний капітал. Продавець, внаслідок неотримання грошових коштів вчасно, може мати нестачу оборотного капіталу. Внаслідок цього підприємству бракуватиме коштів для закупівлі сировини та матеріалів. Нерідко для цього підприємства залучають додаткові кошти, що тягне за собою також додаткові витрати. Тобто оборотний капітал дає підприємству можливість безперервно функціонувати.

Для покупця несвоєчасна оплата за продукцію може призвести до додаткових витрат, пов'язані з певними штрафними санкціями, якщо такі прописані в умовах договору купівлі-продажу. Також несвоєчасна оплата негативно відображається на відносинах з продавцем, що в майбутньому може призвести до недовіри з боку продавця. Звичайно, що для продавця оплата в момент поставки продукції або навіть завчасно перераховані кошти зводять ризик до мінімуму, але не завжди так трапляється і внаслідок великої кількості конкурентів, продавці погоджуються на оплату коштів після відвантаження продукції.

Через існування такого ризику, а саме ризику неповернення коштів, існує необхідність в ефективному управлінні дебіторською заборгованістю. Саме ефективне управління допоможе підприємству постійно контролювати обсяг заборгованості, особливо це стосується терміну погашення.

Тому ефективна організація управління дебіторською заборгованістю дасть змогу покращувати фінансовий стан підприємства та безперервно функціонувати в майбутньому.

Слід сказати, що питання стосовно обліково-аналітичного забезпечення управління дебіторською заборгованістю і досліджували багато вчених, такі як Степаненко О.І., Кемарська Л.Г., Демченко Т.А., Сидоренко О.О., Saifudin Miftachus Sa'adah, Китайчук Т.Г., Паянок Т. та Савченко А., Пастернак М.М., Бабіченко В.В та ін. Увагу щодо проблеми управління заборгованістю приділяли такі вчені як Ямненко Г., Олійник С.О., Глушко А.Д., Пилипенко К.А., Charles. K. S. та ін.

Мета і завдання дослідження. Мета кваліфікаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних положень та удосконаленні обліково-аналітичного забезпечення управління дебіторською заборгованістю на підприємстві.

Для досягнення мети в кваліфікаційній роботі поставлені такі завдання:

розглянути економічну суть дебіторської заборгованості та її класифікацію;

розглянути оцінку та порядок визнання дебіторської заборгованості;

проаналізувати фінансово-господарську діяльність підприємства ПП «ДЕНК ТПР»;

охарактеризувати організацію і методику обліку дебіторської заборгованості ПП «ДЕНК ТПР»;

надати оцінку стану дебіторської заборгованості на підприємстві ПП «ДЕНК ТПР»;

застосувати кореляційно-регресійний аналіз для досліджуваного підприємства;

запропонувати методи управління дебіторською заборгованістю для підприємства «ДЕНК ТІР».

Об'єктом дослідження є процес обліково-аналітичного забезпечення управління дебіторською заборгованістю на підприємстві.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних засад обліково-аналітичного забезпечення управління дебіторською заборгованістю на підприємстві.

Методи дослідження. Для вирішення завдань, які були поставлені використовується низька методів дослідження. У тому числі системний підхід – для розкриття економічної сутності дебіторської заборгованості; метод порівняння використовувався для вивчення вітчизняного та міжнародного досвіду ведення обліку дебіторської заборгованості; графічний, табличний метод та метод порівняння використовується у зв'язку з аналізом дебіторської заборгованості протягом трьох років та наочного відображення всіх результатів, економіко-статистичний метод – для визначення залежності між залежними та незалежними змінними; абстрактно-логічний – для складання висновку та наданні рекомендацій підприємству щодо покращення обліку та контролю дебіторської заборгованості.

Інформаційна база. При написанні кваліфікаційної роботи використовувались нормативно-правові акти, періодичні видання, у тому числі матеріали з науково-практичних конференцій, роботи зарубіжних вчених, фінансова звітність об'єкта дослідження та офіційний сайт підприємства.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у дослідженні теоретичних та методичних положень, щодо обліково-аналітичного забезпечення управління дебіторською заборгованістю на підприємстві. Основні положення наукової новизни полягають у наступному:

удосконалено:

– визначення терміну дебіторська заборгованість, в якому

робиться акцент на документальному підтвердженні заборгованості;

дістало подальшого розвитку:

- застосування кореляційно-регресійного аналізу для виявлення ступеня впливу дебіторської заборгованості на виручку від реалізації продукції;
- встановлення основної ознаки віднесення дебіторської заборгованості до сумнівної через закінчення строку погашення заборгованості, яка прописана в договорі, а також відображення щодо основних ознак сумнівної дебіторської заборгованості в обліковій політиці;
- надання рекомендацій щодо покращення обліку та аналізу дебіторської заборгованості на підприємстві у зв'язку з застосуванням аналітичного поділу дебіторської заборгованості на нормальну, сумнівну та безнадійну заборгованість.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що проведений аналіз дебіторської заборгованості допоможе краще організувати облік на підприємстві, також запропоновані рекомендації щодо управління дебіторською заборгованістю допоможуть покращити стан дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання.

Апробація результатів дослідження та публікації.

РОЗДІЛ 1

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ, КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ОЦІНКА ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI

1.1. Економічна сутність та визнання дебіторської заборгованості

З метою всебічного розвитку та безперебійного функціонування всіх сфер економіки необхідно, щоб менеджери, приймаючи рішення, отримували правдиву, неупереджену та достовірну інформацію про фінансовий стан підприємства, в першу чергу про стан дебіторської заборгованості.

Дебіторська заборгованість – це наслідок цивільних зобов'язань, що виникають у результаті визначеної угоди, яка оформлена договором і являє собою дію суб'єктів, що беруть у ній участь (юридичних чи фізичних осіб), результатом чого є виникнення товарних і грошових зобов'язань [1, с. 396].

Сутністю дебіторської заборгованості є «дебітор» (від латинського *debitum* – борг, обов'язок). Згідно з НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», «дебітори – це юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів» [2].

На початку ХХ століття поняття «дебітор» та «кредитор» характеризувалися таким чином: «Відносини двох людей, які укладають угоду, можна визначити латинськими термінами «дебіт» (повинен) і «кредит» (вірити комусь)» [3, с. 16].

Дебіторська заборгованість має суттєве значення в діяльності підприємства. За своїм змістом дебіторська заборгованість є інструментом кредитування дебітора за отримані ним товари, надані роботи чи послуги на безвідсотковій основі.

Низка авторів підкреслюють, що однозначного визначення дебіторської заборгованості в дослідженнях учених немає, і пропонують підходи до трактування цього поняття [4]. Дослідження літературних джерел дає змогу

уточнити підходи до визначення поняття «дебіторська заборгованість» (рис. 1.1).

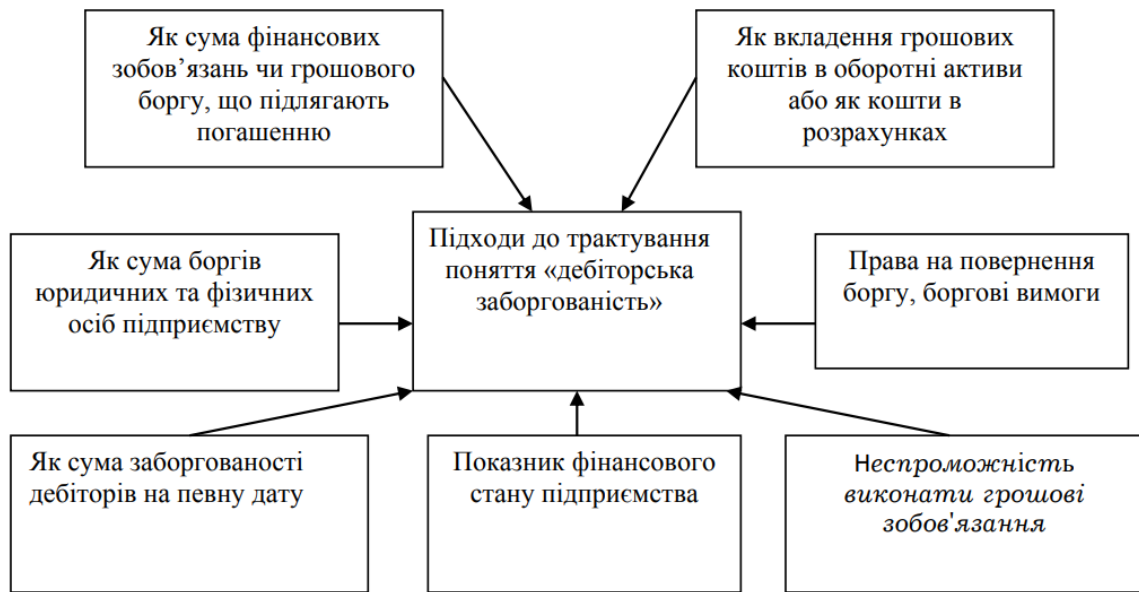

Рис. 1.1. Підходи до трактування поняття «дебіторська заборгованість» різними авторами

Джерело: за матеріалами [4, 5, 6]

Інформація, що подана на рисунку 1.1, свідчить, що під дебіторською заборгованістю розуміють неспроможність виконати свої зобов'язання, суму зобов'язань, що підлягають погашенню, вкладення в оборотні активи, права на повернення боргу, оцінюють як показник фінансового стану підприємства.

Сьогодні немає єдиного підходу до визначення понять «дебіторська заборгованість», тому для підвищення якості управління цими видами заборгованості є доцільним розглянути позиції науковців щодо їх трактування (табл. 1.1).

Підсумовуючи дослідження праць учених із цієї проблеми, пропонуємо розглядати дебіторську заборгованість як важливий показник фінансового стану підприємства, що вказує на суму заборгованості на користь підприємства на певний термін за наданий комерційний та споживчий кредити покупцям, а також як суму авансу для постачальників, щодо яких у підприємства з'являється майнове документально підтверджене право

вимоги оплати боргу.

Таблиця 1.1

Характеристика поняття «дебіторська заборгованість» сучасними науковцями

Джерело	Визначення поняття «дебіторська заборгованість»	Ключові слова
Матицина Н.О.	«Розмір неспроможності суб'єкта підприємницької діяльності виконати грошові зобов'язання перед підприємством після настання встановленого договором строку їх оплати» [6]	неспроможність виконати грошові зобов'язання
Білик М.Д.	«Це матеріальні ресурси, не оплачені контрагентами, або готівка, що вилучена у підприємства» [7]	матеріальні ресурси, не оплачені контрагентами
Гуня В.О.	«Один із найважливіших складників кредитної діяльності підприємства, один з елементів для розрахунку показників її результативності» [8]	один з елементів для розрахунку показників її результативності
Іванов Є.О.	«Це боргові права до покупців» [9]	боргові права до покупців
Кужельний М.В. Лінник В.Г.	«Визнається як актив, коли підприємство має юридичне право отримувати грошові кошти» [10]	юридичне право отримувати грошові кошти
Гнатенко Є.П. Волошина В.В.	«Дебіторська заборгованість – це елемент оборотних коштів, її зменшення знижує коефіцієнт покриття. Тому необхідно вирішувати завдання не тільки зниження дебіторської заборгованості, але також її збалансованості з кредиторською» [11]	це елемент оборотних коштів
Сурніна К.С.	«дебіторська заборгованість – це матеріальні ресурси, що не оплачені контрагентами, або готівка, що вилучена з обігу грошових коштів» [12]	матеріальні ресурси, що не оплачені контрагентами
Шевченко Б.О.	«показник фінансового стану підприємства, який являє собою суму заборгованості на користь підприємства на певну дату за наданий комерційний та споживчий кредити покупцям, а також авансування постачальників, щодо яких у підприємства з'являється майнове право вимоги оплати боргу. При цьому такі відносини мають документальне підтвердження» [5].	показник фінансового стану підприємства

Джерело: узагальнено автором на основі [5-12]

Більшість приведених вище визначень є неповними і не відображають сутності поняття всесторонньо. Так як, дебітори можуть бути винні не тільки кошти, а і інші активи; дебітори, окрім прав, мають ще й визначені обов'язки;

дебіторська заборгованість включається до складу не тільки оборотних, а й необоротних активів.

Проаналізувавши думки вітчизняних та закордонних науковців ми можемо зробити висновок, що всі вітчизняні науковці розглядають одне і те саме поняття під різним кутом. Опрацювавши усі розглянуті визначення щодо поняття «дебіторська заборгованість» дало можливість згрупувати думки вітчизняних науковців за спільними ознаками (в розрізі суми боргів, рахунків до отримання, кредит) (рис.1.2).

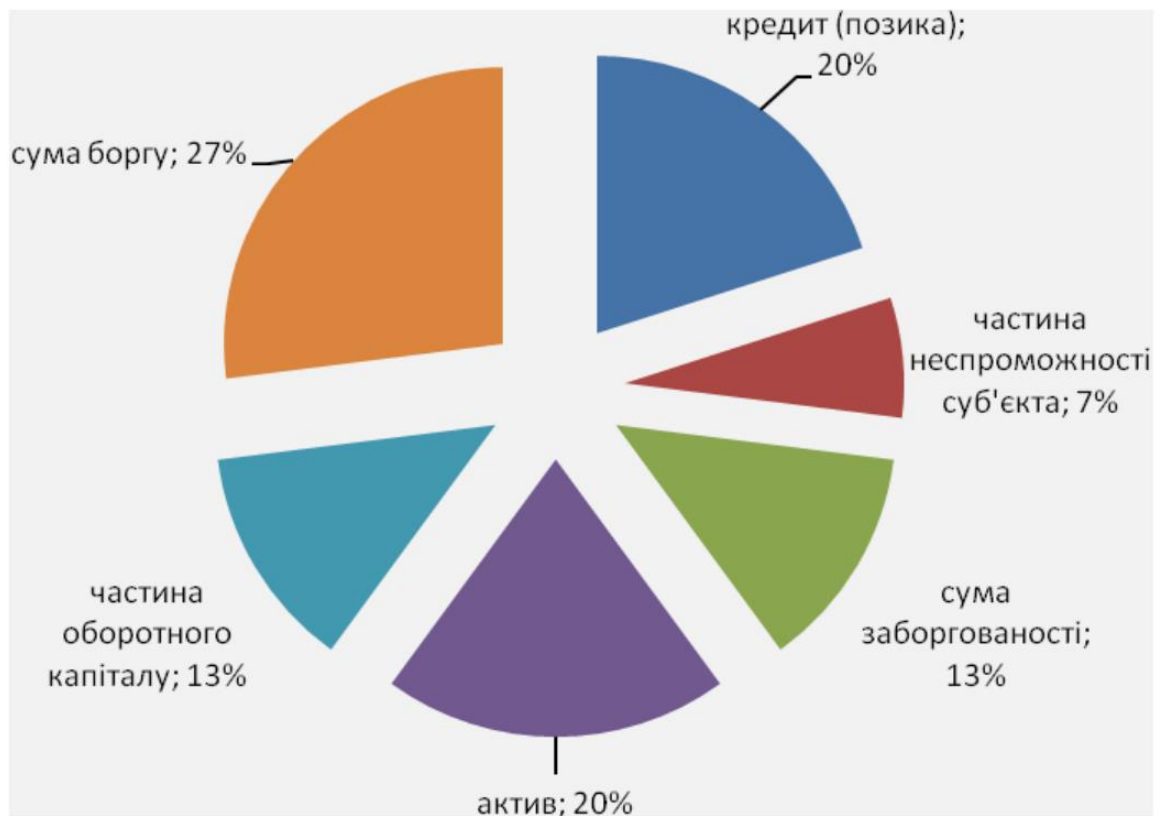

Рис. 1.2. Критерії визнання поняття «дебіторська заборгованість» за спільними ознаками вітчизняних науковців

Джерело: узагальнено автором на основі [13]

З рис. 1.2. видно, що більшість вітчизняних науковців, а саме 27 % схиляється до думки, що дебіторська заборгованість - це сума боргів. Інша група авторів віддає перевагу що це фінансовий актив (20 %), або кредит (позика) (20 %). З наведених визначень можна простежити, що поняття «дебіторська заборгованість» в Україні ще трактується як сума

заборгованості, складова оборотного капіталу, а також як розмір неспроможності суб'єктів. Однак, цю думку підтримує менша кількість науковців.

Зарубіжні науковці підійшли до поняття «дебіторська заборгованість» в розрізі трьох ознак (рис. 1.3).

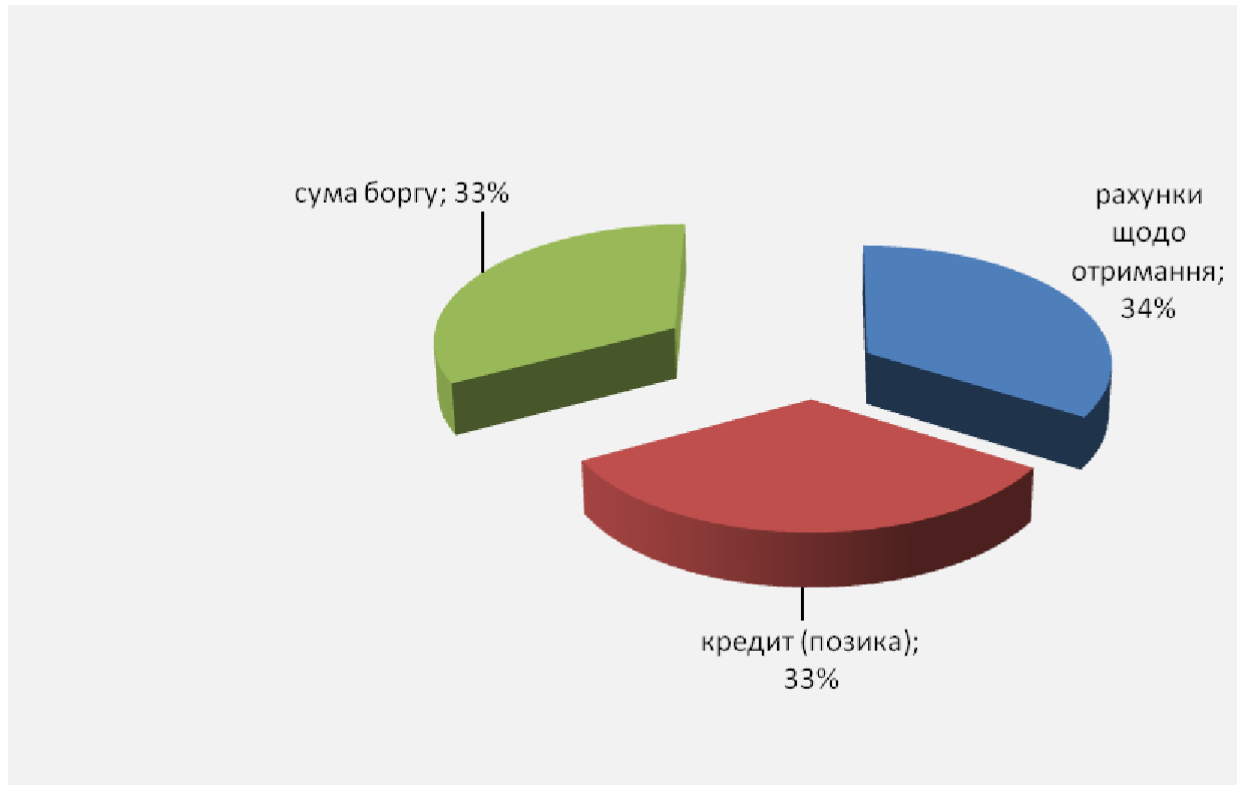

Рис. 1.3. Критерії визнання поняття «дебіторська заборгованість» за спільними ознаками закордонних науковців

Джерело: узагальнено автором на основі [13]

Дані рис. 1.3. свідчать, що і за кордоном не існує єдиного визначення щодо поняття «дебіторська заборгованість». 34 % зарубіжних фахівців схильється до думки, що дебіторська заборгованість - «рахунки до отримання», тобто це та сума, яку покупці продукції повинні виплатити корпорації (підприємству). Інші 33 % зарубіжних науковців вважають, що це сума боргів та 33 % зазначають що це кредит.

Таким чином, незважаючи на велику кількість публікацій, завдання відносно розробки єдиного підходу до сутності категорії «дебіторська

заборгованість», та відповідно, специфіки управління нею залишаються не вирішеними. Поява дебіторської заборгованості являється нормальною ознакою господарського процесу функціонування організації, і кожен суб'єкт господарювання зацікавлений в оптимізації її величини. Зменшення розміру дебіторської заборгованості виступає резервом зниження потреби установи в обігових коштах і пришвидшення їх обігу.

Відповідно до НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», «дебіторська заборгованість зараховується на баланс (визнається в обліку) одночасно з визнанням доходу» [2].

Для визнання дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги виконуються такі критерії визнання доходу:

«покупцеві передано ризики й вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію (товар, інший актив);

підприємство не здійснює в подальшому управління та контроль над реалізованою продукцією (товарами, іншими активами);

суму доходу (виручку) можна достовірно визначити;

є впевненість, що в результаті операції відбудеться збільшення економічних вигід підприємства, а витрати, пов'язані із цією операцією, можна достовірно визначити» [14].

Для оптимізації дебіторської заборгованості та вдосконалення організації розрахунків з контрагентами запроваджують такі методи управління дебіторською заборгованістю:

«проведення взаємозаліків та надання комерційних кредитів;

створення резервів щодо сумнівних боргів;

розроблення моделі договорів із гнучкими умовами оплати;

заохочення наданням бонусів контрагентам;

запровадження автоматизованих форм обліку дебіторської заборгованості, що дозволить знизити трудомісткість роботи бухгалтера, контролювати правильність відображення господарських операцій, спростить розрахунки між підприємствами, забезпечити оперативність та тривалість

зберігання отриманої інформації» [15, с. 463].

Отже, дебіторська заборгованість – це заборгованість кореспондуючих компаній, працівників і фізичних осіб певному підприємству, що виникла у процесі економічних відносин. Дебіторська заборгованість утворюється тоді, коли дві сторони одного договору неспроможні виконати зобов'язання одночасно. Наприклад, спочатку одна компанія відвантажує товар, а інша лише потім платить за нього. Через цей розрив і виникає заборгованість: в одного контрагента – дебіторська, в іншого – кредиторська. Такий борг може бути кілька годин, а може відтермінуватись на роки.

1.2. Класифікація та оцінка дебіторської заборгованості

За допомогою класифікації дебіторської заборгованості підприємства можна з'ясувати причини виникнення та існування дебіторської заборгованості, її склад та якість із метою прийняття правильних управлінських рішень щодо процедури управління дебіторською заборгованістю. Її головне призначення – систематизація інформації щодо стану дебіторської заборгованості та надання допомоги у прийнятті оптимального рішення щодо управління дебіторською заборгованістю.

У процесі організації обліку і аналізу розрахунків із дебіторами чільне місце відводиться класифікації дебіторської заборгованості. Дебіторська заборгованість висвітлюється в обліку за різними класифікаційними ознаками у відповідності з чинними нормативно-правовими актами.

Дебіторську заборгованість можна розглядати у трьох сенсах: по-перше, як джерело погашення кредиторської заборгованості, по-друге, як частину продукції, проданої покупцям плата за яку не поступила, по-третє, як один елементів оборотних активів, важливу частину капіталу підприємства. Дебіторська заборгованість поділяється різні види залежно від економічного змісту зобов'язань, від тривалості (терміну надання), за своєчасністю оплати.

Обов'язковим являється поділ дебіторської заборгованості, що

зафіксований чинними НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [2] та Планом рахунків бухгалтерського обліку.

Загалом класифікацію дебіторської заборгованості можна представити у вигляді рис. 1.4.

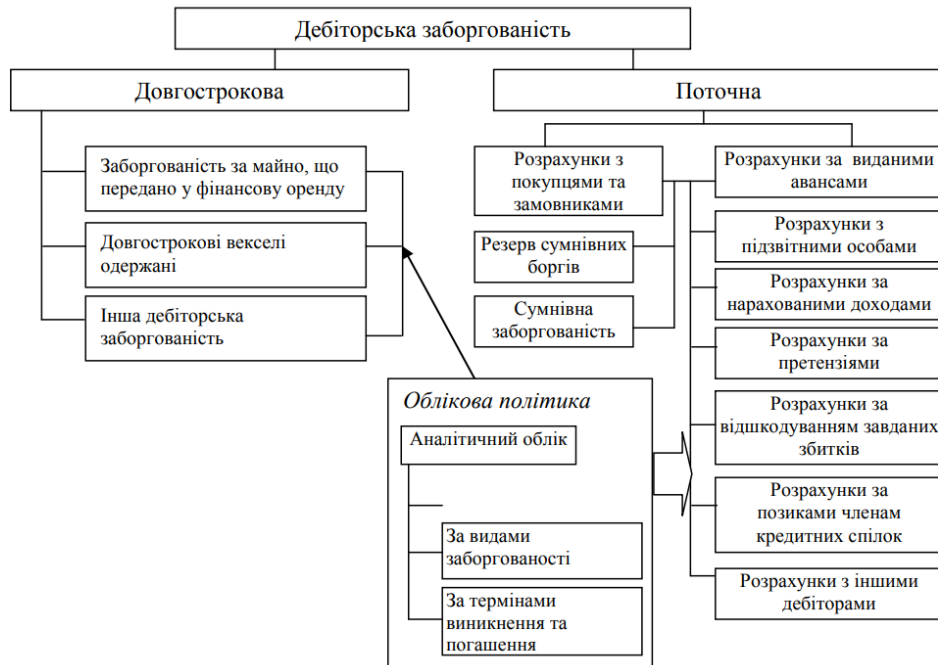

Рис 1.4. Класифікація дебіторської заборгованості

Джерело: узагальнено автором

Основною класифікаційною ознакою дебіторської заборгованості є термін її погашення. Віднесення заборгованості до поточної або довгострокової прив'язане до дати балансу; на вказану дату слід переглядати довгострокову заборгованість за окремими дебіторами, за термінами її погашення. Якщо виявиться, що до терміну погашення заборгованості залишилося 12 місяців, колишню довгострокову заборгованість слід відобразити на дату балансу як поточну.

Одним із найважливіших критеріїв класифікації дебіторської заборгованості є об'єкти, щодо яких виникають зобов'язання. Тому здійснювати групування дебіторської заборгованості пропонуємо за об'єктами виникнення зобов'язань (рис. 1.5).

Робимо висновок, правильно вибудована класифікація показує

найсуттєвіші зв'язки між об'єктами категорії, дає змогу орієнтуватися у великій кількості цих об'єктів, встановлювати властивості, які є важливими для застосування як в теорії так і на практиці.

Рис. 1.5. Класифікація дебіторської заборгованості за об'єктами виникнення зобов'язань

Джерело: узагальнено автором

Головною проблемою відносно класифікації дебіторської заборгованості являється її деталізація, так як збільшення кількості статей у активі балансу суб'єкта господарювання зробить його громіздким і незрозумілим.

Специфіка дебіторської заборгованості проявляється в можливості розглядання її в двох аспектах:

«в позитивному аспекті, як фінансовий інструмент, що полегшує процеси кредитування та грошових взаєморозрахунків;

в негативному аспекті, як умову виникнення ризиків, які можуть призвести не тільки до зменшення обігового капіталу, а й до більш негативних наслідків» [16, с. 35].

Первісна вартість дебіторської заборгованості за реалізовану продукцію буде залежати від: надання покупцеві торговельної знижки різного характеру, повернення продукції від покупців, періоду часу з дати відвантаження продукції (виконання робіт, надання послуг) і дати надходження грошових коштів.

В додатку А приведено види оцінок, які застосовуються до визначення суми дебіторської заборгованості.

У НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», 11 «Зобов'язання» приведено види оцінок, які застосовуються до визначення суми дебіторської заборгованості (рис. 1.6).

Рис. 1.6. Види оцінок заборгованості

Джерело: узагальнено автором

Визначення чистої реалізаційної вартості подається у НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» і застосовується до поточної дебіторської заборгованості за умов нарахування резерву сумнівних боргів та його списання.

За теперішньою вартістю відображається у балансі довгострокова дебіторська заборгованість.

Підходи до визначення справедливої вартості дебіторської

заборгованості можуть відрізнятися в залежності від дати виникнення та погашення такої заборгованості та її характеру. На нашу думку, бухгалтер при визначенні справедливої вартості дебіторської заборгованості має враховувати ринкову вартість товару, аналогічного тому, що був переданий покупцеві та який не оплачено

Питання оцінки заборгованості підприємства є актуальним, оскільки для підприємства дуже важливо визначати реальну вартість своїх активів та зобов'язань.

Висновки до розділу 1

Дебіторська заборгованість являється вагомим сегментом активів компанії. Дебіторська заборгованість певним чином показує недосконалість, незавершеність та безперервність процесу виготовлення продукції (робіт, послуг). «Для функціонуючих підприємств надання комерційного кредиту покупцям є невід'ємною умовою відображення діяльності підприємства, важливою конкурентною перевагою, інструментом росту продажу». Згідно з п. 4 НП(С)БО 10, «довгострокова дебіторська заборгованість - сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після 12 місяців із дати балансу» [2].

«Поточна дебіторська заборгованість - сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом 12 місяців із дати балансу» [2].

Правильно вибудована класифікація показує найсуттєвіші зв'язки між об'єктами категорії, дає змогу орієнтуватися у великій кількості цих об'єктів, встановлювати властивості, які є важливими для застосування як в теорії так і на практиці. Правові основи процесу документального оформлення дебіторської заборгованості суворо регулюються законами України, постановами Кабінету Міністрів, наказами різних виконавчих органів.

Так як дебіторська заборгованість включена до структури активів суб'єкта господарювання та здійснює вплив на встановлення реального

фінансового положення господарюючого суб'єкта, то керування нею. як частиною оборотних та необоротних активів, являється одним із найважливіших та складних елементів.

РОЗДІЛ 2.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВА ПП «ДЕНК ТПР»

2.1. Аналіз галузі та організаційно-економічна характеристика ПП «ДЕНК ТПР»

Для написання кваліфікаційної роботи обрано ПП «ДЕНК ТПР», що розташоване в м. Нововолинськ, Волинської області.

Раніше на місці сьогоденного підприємства був заснований завод в 1995 р., який займався виробітком профнастилу та металочерепиці. В 2005 р. відбулася реорганізація заводу у приватне підприємство «ДЕНК ТПР» на чолі з власником, який є директором підприємства. З реорганізацією підприємства відбулося збільшення обсягу виробничих послуг.

Підприємство займається металообробкою, нанесенням покриття на метал, виготовленням металевих заготовок та різних металоконструкцій за замовленням. Металоконструкції можуть створюватися за допомогою креслень покупця або креслень, що створює саме підприємство. Також ПП «ДЕНК ТПР» виробляє профнастил і металочерепицю для постійного продажу. В процесі виробництва використовуються спосіб газоплазмового різання металу та його механічне оброблення.

Покупцями продукції ПП «ДЕНК ТПР» є:

- промислові підприємства;
- гірничодобувні підприємства;
- сільськогосподарські підприємства
- електростанції;
- торговельні підприємства;

Підприємство здійснює експорт своєї продукції в Німеччину та Польщу, однією з іноземних покупців продукції підприємства є будівельна компанія «MOSNAL» в м. Варшава.

Металургійна промисловість є однією з найрозвинутіших галузей

України через багаті гірничо-металургійні ресурси.

Статистика основних реалізованих промисловостей України наведено на рисунку 2.1.

Рис. 2.1. Основні реалізовані промисловості України за 2022 р., млн. грн.

Джерело: складено автором на основі даних [18]

Отже, за даними рисунку металургійна промисловість є однією з провідних та займає 4 місце по збуту продукції, всього складає 397501,7 млн. грн. за даними 2022 р.

Головними конкурентами в металургійній галузі ПП «ДЕНК ТІР» в м. Нововолинськ є ПП «Пребена-Україна», ТОВ «Механічно-ливарний завод», ПП «МЕТАЛ ПРОЕКТ»

Компанія «ДЕНК ТІР» відноситься за організаційно-правовою формою до приватних підприємств, розмір її статутного капіталу складається з 100 грн.

За розміром підприємство відноситься до малих підприємств. Критерії

малих підприємств визначені згідно Закону України «Про бухгалтерський облік» [9]. У ПП «ДЕНК ТПР» на 2022 р. чистий дохід від реалізації продукції дорівнює 55885,3 тис. грн., в євро він дорівнює 1472,05 євро, балансова вартість активів дорівнює 12728,2 тис. грн., в євро – 335,27, середня кількість працівників дорівнює 31 особи.

Порівняння даних показників з минулим роком наведена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка зміни показників розміру ПП «ДЕК ТПР», тис. грн., осіб

Показники	За 2021 р.	За 2022р.	Абсолютна динаміка
Балансова вартість активів, грн.	12728,2	27984,9	+15256,7
Чистий дохід від реалізації продукції, грн.	33161,4	55885,3	+22723,9
Середня кількість працівників, осіб	34	31	-3

Джерело: складено автором на основі Балансу підприємства

За даними таблиці балансова вартість в порівнянні з рік зросла на 15256,7 тис. грн., чистий дохід від реалізації продукції збільшився на 22723,9 тис. грн., що означає збільшення доходів підприємства та масштабів виробництва. Зменшення середньої кількості працівників означає зміну складу персоналу підприємства.

Управлінський склад персоналу підприємства налічує 10 чоловік. Підприємство має лінійно-організаційну структуру, яка відображена на рисунку 2.2.

Характерною рисою лінійно-організаційної структури є підпорядкованість кожного з працівників одному керівникові та кожний відділ виконує свій комплекс завдань.

Отже, інформаційне забезпечення підприємства для прийняття управлінських рішень формується з різних інформаційних потоків внутрішнього та зовнішнього середовища.

Аналіз фінансового стану підприємства на основі звітності допомагає оцінити фінансову стійкість підприємства, виявити слабкі місця та

можливості розвитку підприємства. При проведенні фінансово-господарського аналізу визначається ліквідність, платоспроможність, рентабельність, фінансовий та майновий стан.

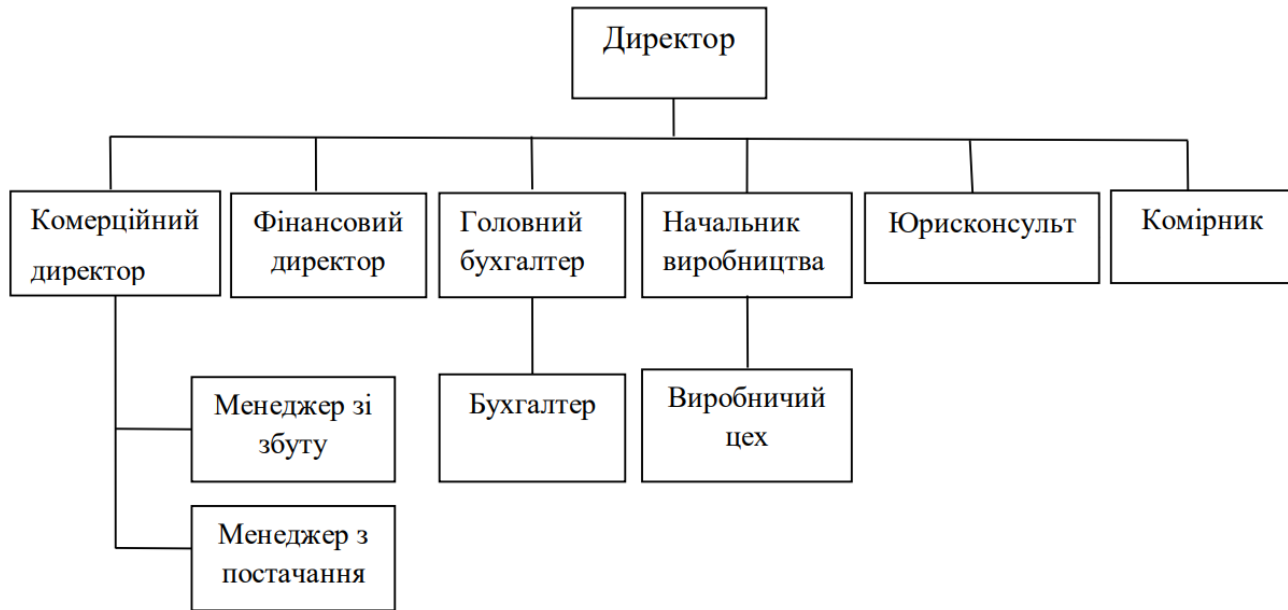

Рис. 2.2. Структура управління підприємства «ДЕНК ТПР»

Джерело: складено автором

Аналіз майна допомагає дослідити склад активів підприємства, динаміку його зміни, стан активів. Аналіз майна та боргових зобов'язань підприємства наведена в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка майна та боргових прав ПП «ДЕНК ТПР», тис. грн. за 2021- 2022 р.

Показники	На 2021 р.	На 2022 р.	Абсолютна динаміка	Темп зміни, %
1	2	3	4	5
1. Всього активів, тис. грн., в т.ч.:	24939,6	27984,9	+3045,3	12,2
2. Необоротні активи, тис. грн.	15354,5	15349,4	-5,1	-0,03
в % до вартості активів	61,567	54,849	-6,718	-10,9
3. Оборотні активи, тис. грн.	9585,1	12635,5	+3050,4	31,8
в % до вартості активів,	38,433	45,151	+6,718	17,5
з них:				
3.1. Матеріальні оборотні активи, тис. грн.	1293,9	4405,8	+3111,9	240,5
в % до вартості оборотних активів	13,499	34,869	+21,37	158,3

Продовження таблиця 2.2

1	2	3	4	5
3.2. Засоби в розрахунках, тис. грн.	8021,3	8061	+39,7	0,5
в % до вартості оборотних активів	83,685	63,797	-19,888	-23,8
3.3. Готівка, поточні інвестиції, тис. грн.	159	54,4	-104,6	-65,8
в % до вартості оборотних активів	1,659	0,43	-1,229	-74,1
3.4. Витрати майбутніх періодів, тис. грн.	32,7	53,1	+20,4	62,4
в % до вартості оборотних активів	0,341	0,42	+0,079	23,2
3.5. Інші оборотні активи, тис. грн.	78,2	61,2	-17	-21,7
в % до вартості оборотних активів	0,816	0,484	-0,332	-40,7

Джерело: складено автором на основі Балансу підприємства

Порівняння зміни складу майна з поза минулим роком наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Динаміка майна і боргових прав ПП «ДЕНК ТПР» 2020-2022 рр.

Показники	На 2020 р.	На 2022р.	Абсолютна динаміка	Темп зміни, %
1. Всього активів, тис. грн., в т.ч.:	22073,5	27984,9	5911,4	26,8
2. Необоротні активи, тис. грн.	16745,9	15349,4	-1396,5	-8,3
в % до вартості активів	75,864	54,849	-21,015	-27,7
3. Оборотні активи, тис. грн.	5327,6	12635,5	7307,9	137,2
в % до вартості активів,	24,136	45,151	21,015	87,1
3.1. Матеріальні оборотні активи, тис. грн.	1564,9	4405,8	2840,9	181,5
в % до вартості оборотних активів	29,373	34,869	5,4	18,7
3.2. Засоби в розрахунках, тис. грн.	2986,1	8061	5074,9	170,0
в % до вартості оборотних активів	56,050	63,797	7,747	13,8
3.3. Готівка, поточні інвестиції, тис. грн., тис. грн.	592,9	54,4	-538,5	-90,8
в % до вартості оборотних активів	11,12	0,43	-10,69	-96,1
3.4. Витрати майбутніх періодів, тис. грн.	151,9	53,1	-98,8	-65,0
в % до вартості оборотних активів	2,85	0,42	-2,4	-85,3
3.5. Інші оборотні активи, тис. грн.	31,8	61,2	29,4	92,5
в % до вартості оборотних активів	0,597	0,484	-0,112	-18,9

Джерело: сформовано автором на основі Балансу підприємства

Відповідно до таблиці 2.2 активи підприємства за рік збільшилися на 3045,3 тис. грн., 12,2%. Частка оборотних активів в порівнянні з попереднім періодом збільшилась на 17,5%, що свідчить збільшення господарської діяльності. Відбулось зменшення високоліквідних активів на 104,6 тис. грн. 65,8%, що знижує ліквідність підприємства.

За даними таблиці 2.3 розмір активів зріс на 26,8 %, що означає збільшення ліквідності підприємства, покращення фінансового стану. В складі активів відбулися зміни: необоротні активи зменшилися на 8,3 %, оборотні активи зросли на 7307,9 тис. грн., 137% , відсоток оборотних активів в загальному складі активів збільшився на 21,015%. Найбільші зміни відбулися у вартості матеріальних активів, що зросли на 2840,9 тис грн., 181 %. Великий ріст відбувся дебіторської заборгованості, вона зросла на 170 %., що може вплинути на платоспроможність підприємства.

В 2022 р. відбулося різке зменшення готівки, її розмір зменшився на 90,8%, що зменшує можливості підприємства швидко погасити поточні зобов'язання. Витрати майбутніх періодів на 2022 р. є меншими на 98,8 % в порівнянні з 2020 р. проте в порівнянні з 2021 р. вони підвищились на 62%.

Детальний розгляд співвідношення оборотних і необоротних активів підприємства зображено на рисунку 2.3.

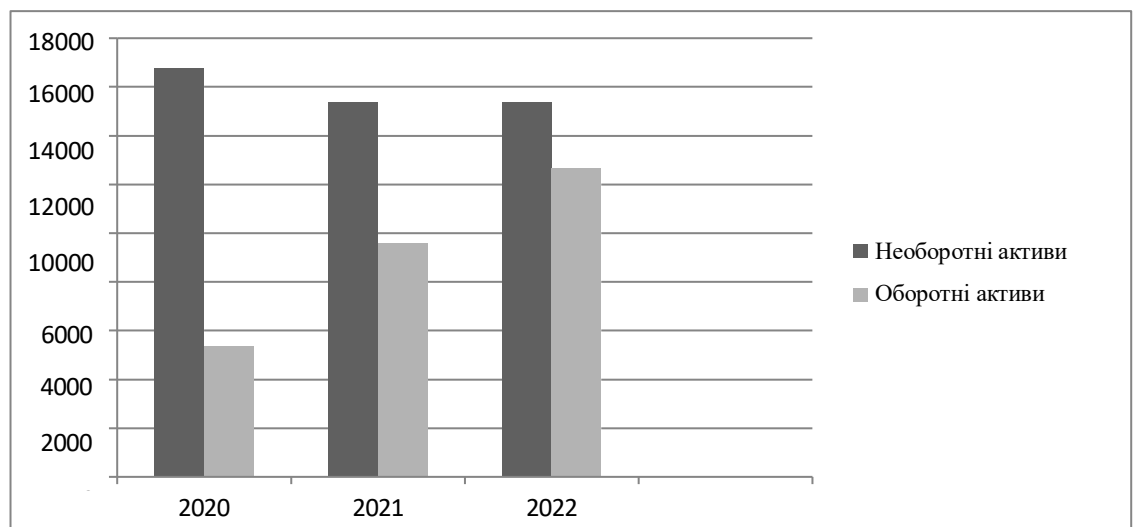

Рис. 2.3. Співвідношення необоротних і оборотних активів ПП «ДЕНК ТПР» за 2020-2022 рр., тис. грн. Джерело: складено автором

Отже, за даними рисунку у 2020 р. у підприємства була набагато менший обсяг оборотних активів, в 2021 р. збільшилися витрати на створення запасів, покращення якості сировини. В порівнянні з 2020 р. обсяг матеріальних активів зріс на 2840,9 тис. грн. Вартість необоротних активів зменшилася, хоча залишається на високому рівні.

Склад необоротних активів підприємства наведений в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Склад необоротних активів ПП «ДЕНК ТПР» за 2020-2022 рр., тис. грн.

Показники	На 2020 р.	На 2021 р.	На 2022р	Абсолютне відхилення 2020-2022	Абсолютне відхилення 2021-2022
Незавершені капітальні інвестиції	8066,0	1294,4	1685,5	-6380,5	+391,1
Основні засоби	8679,9	14060,1	13663,9	+ 4984	- 396
Всього необоротних активів	16749,9	15354,5	15349,4	- 1400,5	- 5,1

Джерело: складено автором на основі Балансу підприємства

Отже, за даними таблиці необоротні активи підприємства складають незавершені капітальні інвестиції і основні. Більшу частину необоротних активів складають основні засоби. В 2020 р. капітальні інвестиції були лише на 613,9 тис. грн., меншими за частку основних засобів, дана різниця означає вартісний розмір основних засобів, що не потребували оновлення. Це свідчить про дуже зношені необоротні активи. Основні засоби відіграють важливу роль у промисловому виробництві, тому їх частка у необоротних активах має бути достатньо значною. В 2021 р. відбулось оновлення основних засобів. У порівнянні з 2020 р. сума основних засобів в складі активів збільшилась на 4984 тис грн. В 2021 р. вартість основних засобів збільшено на 5380,2 тис. грн., що означає часткове оновлення основних засобів. Витрати на незавершені капітальні інвестиції зменшились в порівнянні з 2020 р. на 6385,5 тис. грн. що свідчить про зменшення потреби будови нових споруд на підприємстві.

Крім аналізу активу підприємства, також важливе значення для має

аналіз джерел фінансування підприємства, він показує наскільки підприємство залежить від кредиторів, чи може себе фінансувати за рахунок власних коштів. Аналіз здійснюється з метою покращення показників структури пасиву, збільшення власного капіталу над позичковим, пошук шляхів збільшення прибутку.

Аналіз джерел фінансування підприємства наведено в таблиці 2.5

Таблиця 2.5

Динаміка джерел фінансування ПП «ДЕНК ТІР» за 2021-2022р., тис.

грн.

Показники	На 2021 р.	На 2022 р.	Абсолютна динаміка	Темп зміни, %
1. Всього капіталу, тис. грн.,	24939,6	27984,9	3045,3	12,2
2. Власний капітал і прирівняні до нього джерела засобів	12728,2	15012,4	2284,2	17,9
у % до капіталу	51,036	53,645	2,609	5,1
2.1. Зареєстрований капітал, тис. грн.	0,1	0,1	0	0,0
у % до власного і прирівняного до власного капіталу	0,001	0,001	0	0,0
2. 2. Нерозподілений прибуток(непокритий збиток), тис. грн.	12728,1	15012,3	2284,2	17,9
у % до власного і прирівняного	99,999	99,999	0	0,0
2.3. Доходи майбутніх періодів, тис. грн.	X	X	X	X
у % до власного і прирівняного				
3. Сторонній капітал, тис. грн.	12211,4	12972,5	761,1	6,2
у % до капіталу,	48,964	46,355	-2,609	-5,3
в т.ч.:3.1 Довгострокові зобов'язання, тис. грн.	7188,6	6688,1	-500,5	-7,0
у % до стороннього капіталу	58,868	51,556	-7,312	-12,4
3.2. Короткострокові позики, тис. грн.	3192,9	1515,2	-1677,7	-52,5
у % до стороннього капіталу	26,147	11,680	-14,467	-55,3
3.3 Кредиторська заборгованість, тис. грн.	1521,7	4514,9	2993,2	196,7
в % до стороннього капіталу	12,461	34,804	22,343	179,3
3.4 Інші поточні зобов'язання	308,2	254,3	-53,9	-17,5
в % до стороннього капіталу	2,524	1,960	-0,564	-22,3

Джерело: складено автором на основі Балансу підприємства

За даними таблиці розмір капіталу збільшився на 3045 тис. грн. Власний капітал становить 53, 649 % від всього капіталу, це означає що більшу потребу у ресурсах підприємство покриває за рахунок власних коштів, а не

за рахунок позичкового капіталу. В звітному періоді частка власного капіталу збільшилася на 12,2 %, що позитивно впливає на фінансову незалежність підприємства та збільшення його ліквідності.

Майже весь власний капітал підприємства на 99,9 % становить нерозподілений прибуток (непокритий збиток). На підприємстві відсутній резервний та додатковий капітал, отже відсутній додатковий запас міцності для покриття заборгованостей та можливих збитків підприємства.

В звітному періоді нерозподілений прибуток збільшився на 2284,2 тис. грн., 17,9 % та сягає 15012,3 тис. грн. що свідчить про прибутковість діяльності підприємства.

Сторонній капітал підприємства збільшився на 761,1 тис. грн., що означає збільшення зобов'язань перед кредиторами. Найбільшу частку стороннього капіталу займають довгострокові зобов'язання перед постачальниками товарів та послуг в частці 51,556% за звітний період. Довгострокова заборгованість в порівнянні з поточним періодом зменшилась на 7,312%, отже довгострокові зобов'язання поступово погашаються підприємством. Така ж динаміка у короткострокових позиках та інших поточних зобов'язань. Кредиторська заборгованість різко збільшилась за звітний період на 196,7% в частці стороннього капіталу, свідчить про збільшення покупок у кредит у 2022 році.

Порівняння джерел фінансування з позаминулим роком наведено в таблиці 2.6.

За даними таблиці капітал в 2022р. в порівнянні з 2020 р. виріс на 5911,4 тис. грн., 26,8%. Загальний відсоток власного капіталу знизився на 5,5%, що означає збільшення переважання позичкових коштів на 7,3 %. Довгострокові зобов'язання знизились на 348 %. Короткострокові кредити зменшилися на суму 2908 тис. грн. Їхня питома вага знизилась на 74,8% в складі позичкового капіталу. Кредиторська заборгованість зросла на 2803,6 тис. грн., на 163,8% Інші поточні зобов'язання зменшилися на 86,7%.

Таблиця 2.6

**Динаміка джерел фінансування ПП «ДЕНК ТПР» за 2020-2022р.,
тис. грн.**

Показники	На 2020 р.	На 2021 р.	Абсолютна динаміка	Відносна динаміка
1. Всього капіталу, тис. грн.,	22073,5	27984,9	5911,4	26,8
2. Власний капітал і прирівняні до нього джерела засобів	12535,8	15012,4	2476,6	19,8
у % до капіталу	56,791	53,645	-3,146	-5,5
2.1. Зареєстрований капітал, тис. грн.	0,1	0,1	0	0,0
у % до власного і прирівняного до власного капіталу	0,001	0,001	0	0,0
2. 2. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток), тис. грн.	12535,7	15012,3	2476,6	19,8
у % до власного і прирівняного	99,999	99,999	0,000	0,0
3. Сторонній капітал, тис. грн.	9537,7	12972,5	3434,8	36,0
у % до капіталу,	43,209	46,355	3,1462	7,3
в т.ч.:3.1 Довгострокові зобов'язання, тис. грн.	1493	6688,1	5195,1	348,0
у % до стороннього капіталу	15,654	51,556	35,902	229,4
3.2. Короткострокові позики, тис. грн.	4423,5	1515,2	-2908	-65,7
у % до стороннього капіталу	46,38	11,68	-34,7	-74,8
3.3 Кредиторська заборгованість, тис. грн.	1711,3	4514,9	2803,6	163,8
в % до стороннього капіталу	17,942	34,804	16,862	94,0
3.4 Інші поточні зобов'язання	1909,9	254,3	-1656	-86,7
в % до стороннього капіталу	20,02	1,96	-18,06	-90,2

Джерело: складено автором на основі Балансу підприємства

Співвідношення власного і позичкового капіталу наведено на рисунку 2.4.

За даними рисунка в 2021 р. відбулося збільшення фінансування потреб підприємства за рахунок позичкового капіталу, розмір частки позичкового капіталу зріс на 5,7% в порівнянні з 2020 р. В 2022 р. відбулось збільшення частки власного капіталу і зменшення позичкового капіталу на 2,6% в порівнянні з 2021 р. Що свідчить про позитивну динаміку збільшення

нерозподіленого прибутку і використання власних джерел фінансування на здійснення діяльності підприємства, поліпшення умов для позичання кредитів.

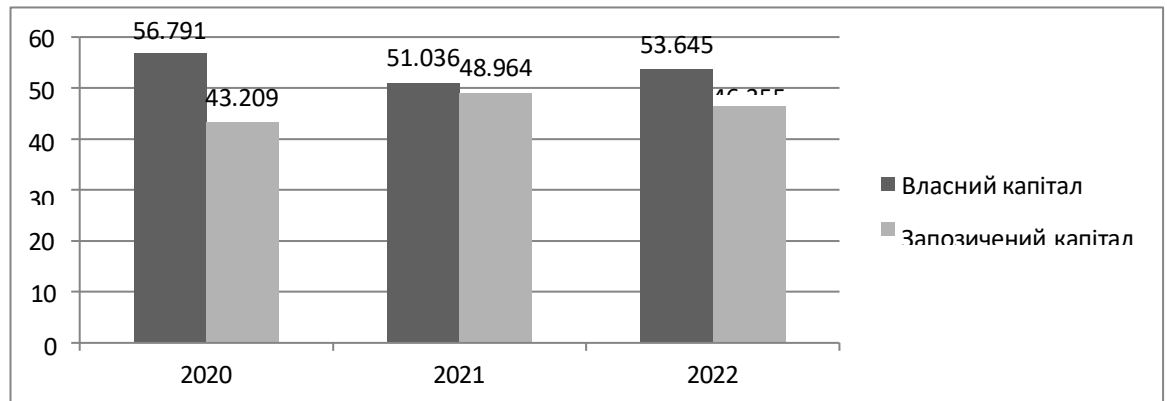

Рис. 2.4 Обсяг власного і запозиченого капіталу ПП «ДЕНК ТПР» за 2020-2022 рр., %

Джерело: складено автором на основі Балансу підприємства

Детальна характеристика зміни позичкового капіталу наведена на рисунку 2.5.

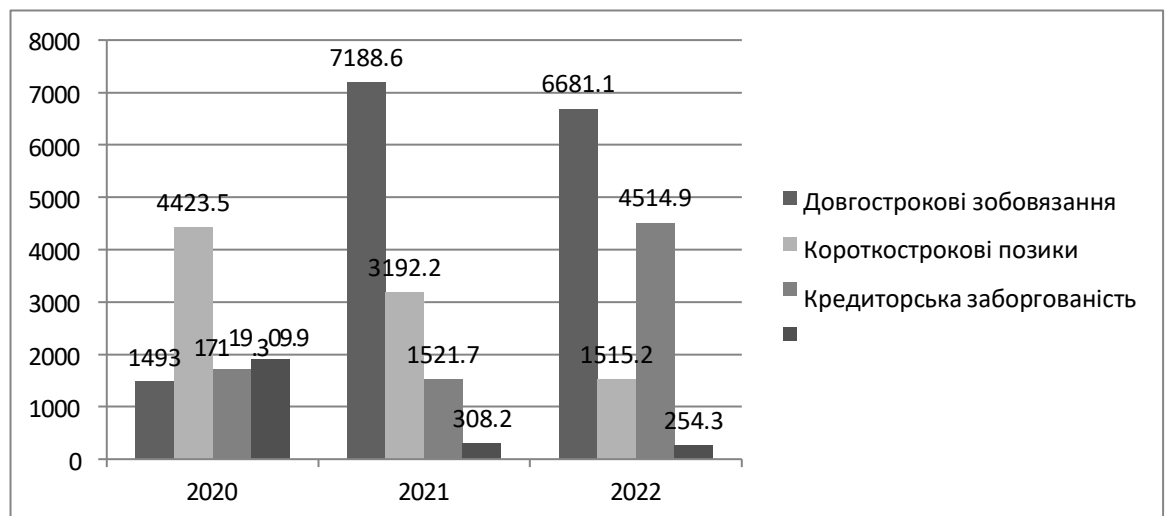

Рис. 2.5 Динаміка зміни позичкового капіталу ПП «ДЕНК ТПР» за 2020- 2022 рр., тис. грн.

Джерело: складено автором на основі Балансу підприємства

Отже, за даними рисунку в 2021 р. було взято більше довгострокових кредитів для фінансування підприємства. В порівнянні з 2020 р. в 2021 р. розмір суми довгострокової позики зріс на 5695,6 тис. грн., це спричинило зростання частки позичкових коштів у капіталі. В 2022р. динаміка

довгострокової позики показує поступове зменшення заборгованості. Розміри короткострокових позик за товари перед постачальниками поступово зменшується. Це свідчить про покращення здійснення виплатів за поставку товарів вчасно та допомагає покращити репутацію підприємства для пошуку нових постачальників. Така ж динаміка зменшення спостерігається і у інших поточних зобов'язань. Кредиторська заборгованість зросла у 2022 р. в порівнянні з 2020 р. на 2803 тис. грн., це свідчить про залучення нових кредитів для здійснення господарської діяльності

Для аналізу результатів діяльності підприємства за 2022 р. наведено порівняльна характеристика фінансових результатів з минулим роком в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Динаміка фінансових результатів ПП «ДЕНК ТПР» 2021-2022 рр., тис.грн.

Показники	На 2021 р.	На 2022 р.	Динаміка	
			абсолютна	відносна, %
1. Валовий прибуток (збиток)	2828,2	5978,7	+3150,5	111,4
2. Фінансовий результат від операційної діяльності	2503,4	4690,5	+2187,1	87,4
3. Доходи від іншої діяльності	299,5	149,8	-149,7	-50,0
4. Витрати від іншої діяльності	443,6	643,1	+199,5	45,0
5. Фінансовий результат до оподаткування	2359,3	4197,2	+1837,9	77,9
6. Податок на прибуток	274,2	755,5	+481,3	175,5
7. Чистий прибуток (збиток)	2085,1	3441,7	+1356,6	65,1

Джерело: сформовано автором на основі Звіту про фінансовий стан підприємства

За даними таблиці валовий прибуток збільшився за попередній рік на 3150,6 тис. грн. та дорівнює 5978,7 тис грн. Це означає що обсяги продажів у підприємства зростають.

Фінансовий результат від операційної діяльності зріс на 2187,1 тис грн. та дорівнює 4690,5 тис. грн. у звітному році. Означає збільшення доходів підприємства в порівнянні з попереднім роком з вирахуванням витрат на виробництво.

Доходи від іншої операційної діяльності зменшилися на 50%., та дорівнюють в звітному році 149,7 тис. грн., означає зменшення виручки від реалізації сировини, матеріалів, від операційних курсових різниць. Зменшення доходів може бути спричинене зниженням здійснення операцій пов'язаних з різницею курсів валют.

Витрати від іншої діяльності збільшились на 199,5 тис. грн. в порівнянні з попереднім роком на 643,1 тис грн. Це означає збільшення витрат на ліквідацію активів, втрати від не операційних курсових різниць. Фінансовий результат до оподаткування збільшився на 1837,9 тис. грн. та дорівнює 4197,2 тис. грн. Це означає збільшення суми з якої виплачується податок на прибуток.

Податок на прибуток збільшився на 481,3 грн. тис. та дорівнює 755,5 тис. грн. Це означає збільшення витрат на сплату податку від прибутку від реалізованої продукції.

Чистий прибуток збільшився на 1356,6 тис. грн. та становить 3441,7 тис. грн. на звітний рік. Це означає збільшення балансового прибутку за вирахуванням всіх витрат.

Порівняння даних показників з позаминулим роком наведено в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8.

Динаміка фінансових результатів ПП «ДЕНК ТПР» 2020-2022 рр., тис.

Показники	На 2020 р.	На 2022 р.	Динаміка	
			абсолютна	відносна
Валовий прибуток (збиток)	1919,5	5978,7	4059,2	211,4717
Фінансовий результат від операційної діяльності	940,9	4690,5	3749,6	398,5121
Доходи від іншої діяльності	791,6	149,8	-641,8	-81,0763
Витрати від іншої діяльності	280,9	643,1	362,2	128,9427
Фінансовий результат до оподаткування	2251,0	4197,2	1946,2	86,45935
Податок на прибуток	405,1	755,5	350,4	86,49716
Чистий прибуток (збиток)	1845,9	3441,7	1595,8	86,45105

Джерело: сформовано автором на основі Звіту про фінансовий стан підприємства

Отже, за даними таблиці валовий прибуток зріс на 4059,2 тис. грн., що свідчить про збільшення об'ємів продажу продукції, розширення виробництва за останніх три роки. Значно збільшився дохід від операційної діяльності на 3749,6 тис. грн., на 398,5 % в порівнянні з 2020 р., що означає розширення ринку збуту, Проте знизились доходи від іншої операційної діяльності на 81%. Динаміка зменшення розміру доходів від іншої операційної діяльності спостерігається і в 2021 р., крім цього продовжують збільшуватися витрати від іншої операційної діяльності, що спричиняє переважання витрат над доходами від іншої операційної діяльності. Отже підприємству варто переглянути свої управлінські рішення щодо операційної діяльності.

Для дослідження більш детально фінансової діяльності підприємства наведено аналіз результатів від основної діяльності підприємства в таблиці 2.2 Динаміка зміни обсягу валового прибутку наведено на рисунку 2.6

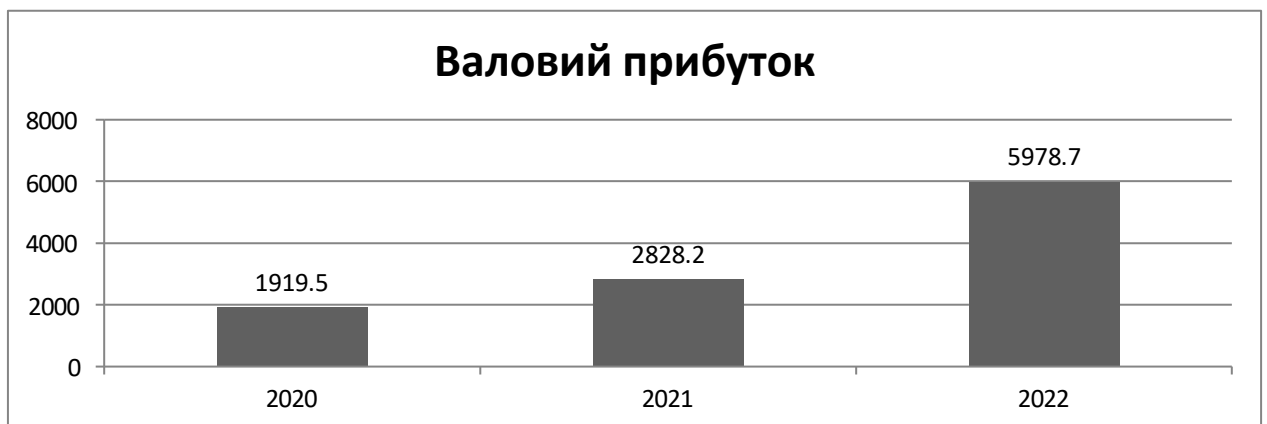

Рис. 2.6 Динаміка зміни валового прибутку ПП «ДЕНК ТПР» за 2020- 2022 рр., тис. грн.

Джерело: сформовано автором на основі Звіту про фінансовий стан підприємства

Отже, найбільше валовий прибуток зріс в останньому році з відносною динамікою в 111,4%, в більше ніж в половину разів порівняно з 2021 р., в 211,4% збільшився валовий прибуток в порівнянні з 2020 р. В 2021 р. валовий прибуток збільшився на 908,7 тис. грн.

Таблиця 2.9

Динаміка фінансових результатів від операційної діяльності ПП «ДЕНК ТПР» 2021-2022 рр., тис. грн.

Показники	На 2021 р.	На 2022 р.	Динаміка	
			абсолютна	відносна, %
1. Валовий прибуток (збиток)	2828,2	5978,7	+3150,5	+111,3
2. Інші операційні доходи	1153,8	2632,6	+1478,8	+128,2
3. Інші операційні витрати	1478,6	3920,8	+2442,2	+165,2
4. Фінансовий результат від операційної діяльності	2359,3	4197,2	+1837,9	+77,9

Джерело: сформовано автором на основі Звіту про фінансовий стан підприємства

Отже, згідно таблиці динаміка збільшення інших операційних витрат на підприємстві переважає над збільшенням інших операційних доходів на 965,4 тис. грн., 37%. Згідно з обліковою політикою підприємства до інших операційних витрат входить вартість поштово-телеграфних послуг, вартість послуг зв'язку, канцелярського приладдя послуги в участі семінарів, витрати на придбання необхідної літератури. Фінансовий результат від операційної діяльності в порівнянні з валовим прибутком за вирахуванням витрат зменшився на 1781,5 тис. грн., в порівнянні з попереднім роком виріс на 1837 тис грн.

Для аналізу співвідношення доходів і витрат від іншої операційної діяльності створено рис. 2.7. та 2.8.

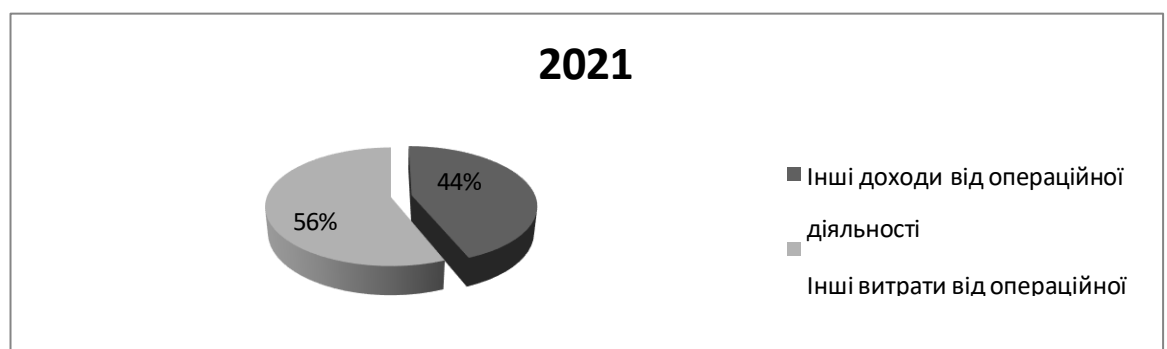

Рис. 2.7. Співвідношення доходів і витрат від іншої операційної діяльності ПП «ДЕНК ТПР», %;

Джерело: сформовано автором на основі Звіту про фінансовий стан підприємства

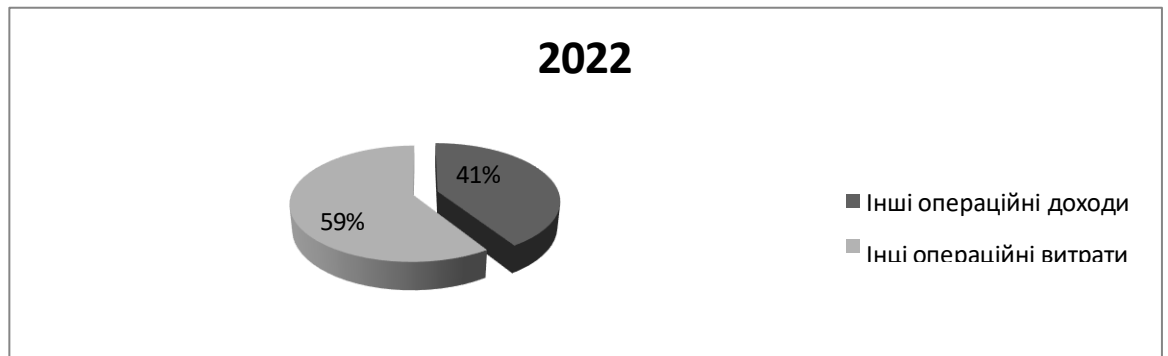

Рис. 2.8. Співвідношення доходів і витрат від іншої операційної діяльності ПП «ДЕНК ТПР», %;

Джерело: сформовано автором на основі Звіту про фінансовий стан підприємства

Отже, за даними рисунків 2.7 та 2.8 витрати переважають над доходами ~10%, процент витрат від іншої операційної діяльності за 2022 р. збільшився на 3% у співвідношенні доходів і витрат, Тож підприємству варто знайти шляхи збільшення доходів від операційної діяльності.

2.2. Організація і методика обліку дебіторської заборгованості ПП «ДЕНК ТПР»

Під організацією бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості розуміють сукупність дій, пов'язаних із застосуванням облікових процедур, які дають можливість правильно сформувати і забезпечити своєчасне отримання повної, достовірної, правдивої інформації про дебіторську заборгованість підприємства щодо її розмірів та термінів погашення зацікавленим зовнішнім і внутрішнім користувачам та здійснювати контроль за величиною її впливу на фінансовий стан та результат діяльності підприємства.

Ефективне управління організацією обліку дебіторської заборгованості складається із умов, правил та процедур, і є однією із ключових потреб у виробничо-господарській діяльності кожного суб'єкта підприємництва, задля виконання поставлених цілей і завдань. З метою покращення фінансово-

економічного стану та досягнення запланованих результатів господарювання, процес обліку дебіторської заборгованості на підприємствах повинен складатись з окремих етапів (рис. 2.9), дотримуючись яких підприємство матиме можливість ефективно та раціонально забезпечувати процес управління дебіторською заборгованістю.

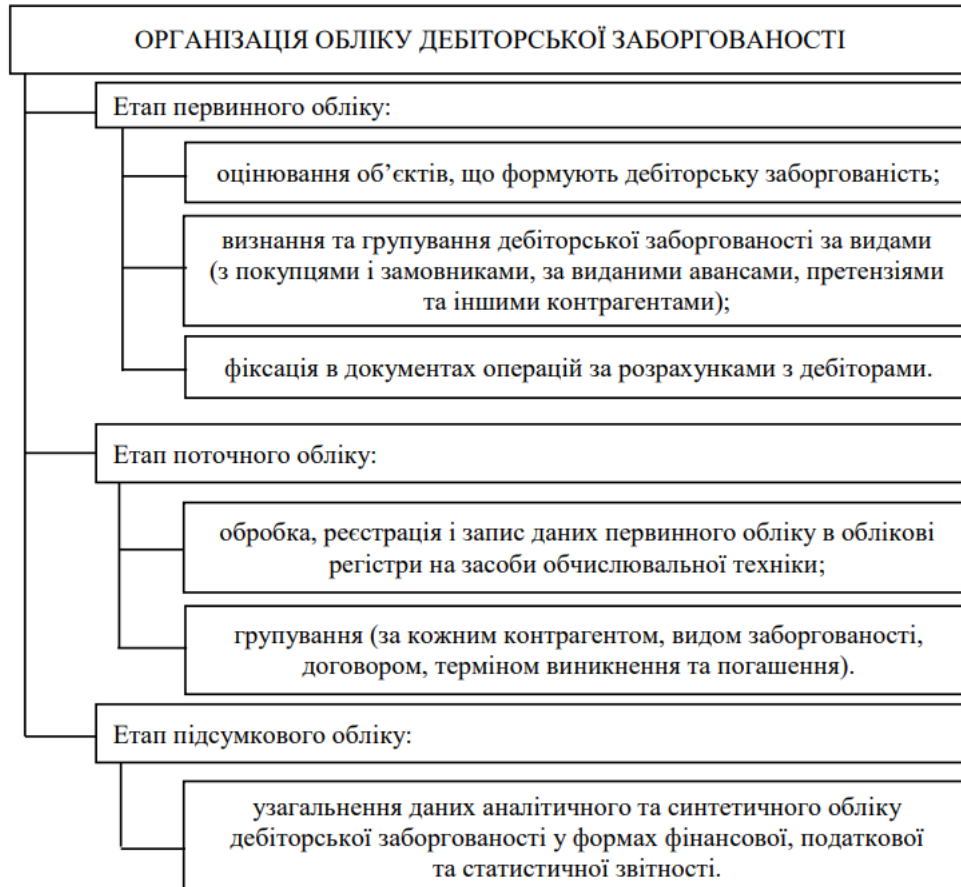

Рис. 2.9 Етапи організації обліку дебіторської заборгованості на підприємстві

джерело: розроблено авторами за даними [19]

Облік дебіторської заборгованості у межах підприємства здійснюється з моменту складання і підписання договору, де зазначаються суть та умови угоди, обов'язки сторін щодо виконання умов домовленості та відповідальність сторін у разі порушення таких зобов'язань.

Для покращення організації роботи з договорами на належному рівні слід розробити і зазначити додаткові умови щодо надання товарного кредиту, а саме: — можливість надання знижки контрагенту при здійсненні

довгострокової оплати; – можливість здійснення альтернативної оплати у негрошовій формі (цінні папери) або бартер. Застосування цих умов у договорі в перспективі призведе до зростання продажів та прискорення оборотності капіталу підприємства.

Облік дебіторської заборгованості підприємства потребує значної уваги, що спричинено систематичними затримками взаємних розрахунків і призводить до погіршення фінансового стану та виробничо-господарської діяльності підприємства в цілому. Правильно організований облік дебіторської заборгованості надасть можливість заздалегідь передбачити та не допустити збільшення дебіторської заборгованості, уникнути ризиків виникнення неплатежів та зменшити ймовірність виникнення безнадійної заборгованості. Введення у виробничо-господарську діяльність підприємства рекомендацій щодо вдосконалення організації обліку дебіторської заборгованості, створить умови для швидкого зростання бізнесу і збільшення фінансових можливостей підприємства.

Методика обліку дебіторської заборгованості наведена на рис. 2.10.

Рис. 2.10. Методика обліку дебіторської заборгованості

джерело: розроблено авторами за даними [20]

З метою узагальнення відомостей щодо поточної і довгострокової дебіторської заборгованості організації в обліку користуються рахунками 1 класу «Необоротні активи» і 3 класу «Кошти розрахунки та інші активи» (табл.2.10)

Таблиця 2.10

Рахунки для обліку дебіторської заборгованості

Рахунок	Призначення рахунку
18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи»	«Облік дебіторської заборгованості фізичних та юридичних осіб, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після 12 місяців з дати балансу» [21]
34 «Короткострокові векселі одержані»	«Облік заборгованості покупців, замовників та інших дебіторів за відвантажену продукцію (товари), виконані роботи, надані послуги та за іншими операціями, яка забезпечена векселями» [21]
36 «Розрахунки з покупцями та замовниками»	«Облік розрахунків з покупцями та замовниками за відвантажену продукцію, товари, виконані роботи й послуги, крім заборгованості, яка забезпечена векселем, а також узагальнення інформації про розрахунки з учасниками ПФГ» [21]
37 «Розрахунки з різними дебіторами»	«Облік розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю з різними дебіторами за авансами виданими, за претензіями, за відшкодуванням завданих збитків тощо» [21]
38 «Резерв сумнівних боргів»	«Облік резервів за сумнівною дебіторською заборгованістю, щодо якої є ризик неповернення» [21]

джерело: розроблено автор за даними [21]

Аналітичний облік дебіторської заборгованості організовується в розрізі кожного дебітора за кожним виставленим до сплати рахунком.

Бухгалтерські записи з обліку поточної дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями та замовниками наведено у Додатку Б.

Синтетичний облік дебіторської заборгованості ведеться в журналі № 3.

Таким чином, коректно організований бухгалтерський облік дебіторської заборгованості має використовувати таку систему рахунків, що буде в достатній мірі відображати і характеризувати усю господарську діяльність із конкретизацією та забезпечувати одержання об'єктивних і своєчасних відомостей для ухвалення оптимальних управлінських рішень.

2.3. Вплив дебіторської заборгованості на фінансовий стан підприємства та її відображення у фінансовій звітності

На можливість суб'єктів господарювання вчасно сплачувати кошти контрагентам, які мають документальне підтвердження відносин, впливає економічний стан країни. Тобто внаслідок неспроможності отримати кошти від контрагента підприємство отримує зростання обсягу дебіторської заборгованості, що має прямий вплив на фінансовий стан підприємства та на фінансові результати в цілому.

Дебіторська заборгованість надзвичайно важлива для організацій, оскільки вона є джерелом грошового доходу та ключем до підтримки здорового грошового потоку [22, с. 217].

Фінансовим станом підприємства можуть цікавитись не тільки керівники самого підприємства, а також такі суб'єкти як інвестори, банки та ін. Одним з важливих показників, що показує здатність підприємства перетворювати активи в грошові кошти є ліквідність. На думку Hristova, Stevcevska-Srbinoska, Mileva та Zafirova [23, с. 12], управління ліквідністю відіграє вирішальну роль, оскільки наслідки ризику неплатоспроможності можуть бути дуже «дорогими» і навіть призвести до банкрутства.

На думку Чорненької О.Б. [24, с. 160], не всі види дебіторської заборгованості впливають на ліквідність активів.

В табл. 2.11 зображено вплив окремих видів дебіторської заборгованості на ліквідність.

Дебіторська заборгованість за виплатами працівникам виникає внаслідок авансових платежів і хоча отримання грошових коштів за такою заборгованістю не планується, що свідчить про низький рівень її ліквідності, проте вона зумовлює економію грошових виплат в майбутньому. Тому характер впливу цього виду заборгованості на ліквідність підприємства загалом, на думку Чорненької О.Б., є нейтральним [24, с. 162].

Таблиця 2.11

Вплив окремих видів дебіторської заборгованості на ліквідність

Вид дебіторської заборгованості	Терміни погашення заборгованості	Рівень ліквідності заборгованості	Вплив заборгованості на рівень ліквідності
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	В межах нормального операційного циклу	Високий	Позитивний
Дебіторська заборгованість за виплатами працівникам	Переважно в межах одного календарного місяця	Низький	Нейтральний
Дебіторська заборгованість за податками	Від одного до кількох звітних періодів	Низький	Негативний
Дебіторська заборгованість за виданими авансами	В межах нормального операційного циклу	Низький	Негативний
Дебіторська заборгованість за векселями	Відповідно до терміну погашення, зазначеному на векселі	Високий	Позитивний
Довготермінова дебіторська заборгованість	Не раніше як через 12 календарних місяців	Низький	Негативний
Сумнівна дебіторська заборгованість	Термін погашення вже минув	Низький	Негативний

Джерело: [24, с. 161]

Через те, що дебіторська заборгованість за виданими авансами зображує заборгованість не у вигляді грошових коштів, а у вигляді певного активу, рівень ліквідності цієї заборгованості – низький.

Внаслідок того, що погашення довготермінової дебіторської заборгованості виникає, як правило, після дванадцяти календарних місяців, рівень ліквідності заборгованості – низький, а вплив на самий рівень ліквідності - негативний. Таку саму характеристику щодо рівня ліквідності та вплив на ліквідність має сумнівна дебіторська заборгованість, оскільки термін погашення цієї заборгованості вже минув.

Також на думку Чорненької О.Б., безнадійна заборгованість має вплив на прибутковість підприємства, оскільки ця заборгованість списується з балансу підприємства на зменшення фінансового результату його діяльності,

а отже безпосередньо зменшує його прибутки чи збільшує збитки [24, с. 163].

Все сказане дозволяє дійти висновку, що найбільший вплив на ліквідність підприємства складає дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги. В більшості випадків основну частку серед усіх видів заборгованості складає торговельна заборгованість, тому це ще раз підтверджує той факт, що кожне підприємство має правильно організовувати облік та контроль дебіторської заборгованості, для того щоб мати оптимальний рівень заборгованості на підприємстві.

Окрім впливу заборгованості на показник ліквідності варто зазначити, що внаслідок своєї безперервної діяльності підприємство має постійно вкладати кошти у подальше виготовлення продукції, але внаслідок неотримання грошових коштів вчасно існує ймовірність у виникненні майбутніх труднощів, що можуть значно погіршити фінансовий стан суб'єкта господарювання [25, с. 75].

Отже, дебіторська заборгованість може мати позитивний вплив на фінансовий стан підприємства за рахунок збільшення власної продукції чи негативний, через ризик неотримання коштів.

Відомо, що облікова політика підприємства вважається необхідною складовою бухгалтерського обліку. Під час дослідження даного питання облікової політики щодо дебіторської заборгованості вчені наводять перелік елементів, що на їх думку варто включати під час формування внутрішнього документа. Методичні рекомендації стосовно облікової політики підприємства з приводу дебіторської заборгованості визначає тільки метод розрахунку резерву сумнівних боргів. На думку Левченко З.М. [26, с. 276] наявність в обліковій політиці тільки цього елементу є недостатнім, тому пропонується також вносити такі елементи як:

визначення переліку видів поточної заборгованості стосовно якої буде створюватись резерв (тобто можливо створювати резерв не лише для дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги);

методичні підходи щодо класифікації дебіторської заборгованості за

строками непогашення, так як НП(С)БО 10 вимагають обов'язкового надання у звітності інформації щодо суми поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги в розрізі її класифікації за строками непогашення;

оцінка та визнання заборгованості також має бути одним з елементів облікової політики щодо дебіторської заборгованості.

Ми повністю підтримуємо таку думку, оскільки наявність такої інформації в обліковій політиці щодо заборгованості дасть змогу об'єктивно оцінювати дебіторську заборгованість підприємства, контролювати за строками погашення, таким чином скоротивши суми безнадійної дебіторської заборгованості.

Варто також розглянути інші рекомендації стосовно того, які елементи слід включати до облікової політики. Ось наприклад Супрунова І.В. рекомендує включати такі елементи: фактори визнання заборгованості сумнівною, безнадійною; терміни здійснення інвентаризації; метод нарахування резерву; перерахування видів діяльності підприємства; оцінка та визнання дебіторської заборгованості [26, с. 275]. Для підприємства облікова політика це документ, що необхідний в ході здійснення господарської діяльності та при складанні фінансової звітності. Під час формування облікової політики підприємства мають варіанти вибору методу нарахування резерву сумнівних боргів (якщо розглядати тільки питання, що стосуються заборгованості з покупцями та замовниками). На основі цього можна зробити висновок, що фінансовий результат суб'єкта господарювання залежить від прийнятої облікової політики.

На думку Перетятко Ю.М. [27, с. 162], в ході прийняття рішень стосовно подальшого управління слід керуватись не лише балансом та фінансовими результатами підприємства, оскільки наведена інформація недостатня для прийняття рішень та оцінки фінансового стану підприємства. Наприклад, якщо в статті балансу підприємства зображена сума у розмірі 15 тис. грн., користувач тільки через цю інформацію не зможе встановити, що

заборгованість не погашається підприємству вже протягом двох років. Внаслідок цього існує ймовірність, що заборгованість у сумі 15 тис. грн. може виявитись безнадійною, таким чином зростуть витрати підприємства.

Подивитись інформацію про дебіторську заборгованість за строками непогашення можливо у примітках до звітності у розділі IX яка має назву «Дебіторська заборгованість». Окрім цієї інформації НП(С)БО 10 наводить перелік щодо розкриття інформації про заборгованість підприємства у примітках до фінансової звітності (див. табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Перелік інформації яка міститься у примітках до річної фінансової звітності

№	Інформація яка міститься у примітках до річної фінансової звітності
1	Перелік дебіторів і суми довгострокової дебіторської заборгованості
2	Склад і суми статті балансу «Інша дебіторська заборгованість»
3	Перелік дебіторів і суми дебіторської заборгованості пов'язаних сторін, з виділенням внутрішньогрупового сальдо дебіторської заборгованості
4	Метод визначення величини резерву сумнівних боргів
5	Сума поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги в розрізі її класифікації за строками непогашення

Джерело: [2]

За МСБО 1 використання Приміток означає ознайомлення про додаткову інформацію, що стосуються статей, які подаються у звітах. Тобто Примітки вважаються необхідним інструментом для повного розуміння в цілому фінансової звітності [28, с. 117].

Загалом у балансі дебіторська заборгованість відображається з використанням таких статей як 1040 «Довгострокова дебіторська заборгованість», 1125 «Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги», 1130 «Дебіторська заборгованість за виданими авансами», 1135 «Дебіторська заборгованість з бюджетом», 1136 «Дебіторська заборгованість у тому числі з податку на прибуток», 1140 «Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів», 1145 «Дебіторська заборгованість за

розрахунками із внутрішніх розрахунків» та 1155 «Інша поточна дебіторська заборгованість».

Варто дотримуватись принципів, за допомогою яких ґрунтується відображення дебіторської заборгованості у звітності, що надається за звітний період. Серед основних це: повне висвітлення інформації; своєчасність та послідовність, безперервність та ін. [29, с. 18 - 20].

Отже, за допомогою всієї інформації що стосується дебіторської заборгованості та яка подається у фінансовій звітності та у примітках можливо оцінити стан дебіторської заборгованості за певний період та прийняти рішення щодо управління.

Висновки до розділу 2

1. ПП «ДЕНК ТПР» належить до підприємств металургійної промисловості, здійснює оброблення металу, нанесення на них покриття, виготовлення металоконструкцій. За розміром відноситься до малих підприємств, подає звітність скороченої форми 1-м та 2-м. Підприємство здійснює експорт своєї продукції за кордон. Середня чисельність працівників в компанії на 2022 р. дорівнює 31 особа. Серед них апарат управління складається з десяти працівників на чолі з директором, який є власником підприємства. Структура управління нами визначена як організаційно-лінійна.

2. Правильно організований облік дебіторської заборгованості надасть можливість заздалегідь передбачити та не допустити збільшення дебіторської заборгованості, уникнути ризиків виникнення неплатежів та зменшити ймовірність виникнення безнадійної заборгованості.

3. За допомогою всієї інформації що стосується дебіторської заборгованості та яка подається у фінансовій звітності та у примітках можливо оцінити стан дебіторської заборгованості за певний період та прийняти рішення щодо управління.

РОЗДІЛ 3.

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ

3.1. Розробка збалансованої системи показників та оцінка показників ефективності дебіторської заборгованості

Дебіторська заборгованість є однією з важливих статей в активі балансу. Збільшення та зменшення останньої безпосередньо впливає на підприємство. Тому контроль за дебіторською заборгованістю необхідний кожному підприємству. Наявність ефективного контролю в управлінні дебіторською заборгованістю дозволить підприємству продовжувати свою діяльність в майбутньому.

Операційна діяльність підприємства супроводжується виробництвом та реалізацією продукції, тому можна вважати, що продажі є основним джерелом доходу для підприємства. Як відомо, реалізація продукції може здійснюватися готівкою або в кредит. Звичайно, що найбільш оптимальним варіантом є отримання готівки, однак на сьогоднішній день отримання грошей після реалізації продукції вже не вважається дивиною. Чим більше підприємства здійснюють реалізацію продукції на умовах післяплати, тим більше становиться величина дебіторської заборгованості. Як наслідок підприємства потребують надійної системи контролю, щоб мінімізувати ризик безнадійної дебіторської заборгованості. Інакше кажучи, основні питання які суб'єкт господарювання має враховувати при управлінні дебіторською заборгованістю є: кому надати кредит, умови кредиту та процедури, які будуть використані для отримання грошей [30, с.13].

Одним з найкорисніших показників для підприємства є коефіцієнт ліквідності. Ліквідність вимірює силу суб'єкта господарювання встановлюючи, чи має він достатню кількість грошових коштів на постійній основі для погашення своїх зобов'язань. Усього цього можна досягти шляхом

кращого управління дебіторською заборгованістю [30, с.13].

Необхідність використання моделі полягає у тому, щоб впевнитись, що дебіторська заборгованість має вплив на фінансові показники та перевірити наскільки ефективна політика управління дебіторською заборгованістю на підприємстві.

Перш ніж проводити дослідження щодо виявлення впливу дебіторської заборгованості на виручку від реалізації продукції, слід оцінити стан заборгованості на підприємстві за допомогою розрахунків таких показників як період обороту дебіторської заборгованості (АСР), коефіцієнта обороту дебіторської заборгованості (ART) та частки дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги в оборотних активах, формули для розрахунків яких наведені в табл. 3.1.

Період обороту дебіторської заборгованості (АСР) – це середня кількість днів нарахованої заборгованості, яка виникає внаслідок непогашених продажів [31, с. 21]. Коефіцієнт обороту дебіторської заборгованості (ART) – вказує на частоту, з якою боржники погашають свої борги.

Саундерс, Льюїс і Торнхіл стверджують, що аналіз даних є актом обробки зібраних даних для того, щоб зробити з них змістовні висновки [30, с. 41]. Таким чином, знаходження значень на основі розрахунків за допомогою показників АСР, ART та частки дебіторської заборгованості в оборотних активах допоможе з'ясувати стан дебіторської заборгованості протягом трьох досліджених періодів.

Згідно рисунку матеріальні активи на кінець звітного періоду дорівнюють 34,869%, їх частка зросла в порівнянні з попереднім періодом на 21,37%, що означає збільшення обсягів виробництва.

Таблиця 3.1

Розрахунки показників АСР, ART та частки дебіторської заборгованості в оборотних активах

Показник	Алгоритм розрахунку
АСР	$\frac{\text{Середня дебіторська заборгованість}}{\text{Виручка від реалізації продукції}} \times 365$
ART	$\frac{\text{Виручка від реалізації продукції}}{\text{Середня дебіторська заборгованість}}$
Частка дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги в оборотних активах	$\frac{\text{Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги}}{\text{Оборотні активи}}$

Джерело: складено за матеріалами [31, с. 21, 32, с. 398]

Детальніше розглянуто структуру оборотних коштів підприємства на рисунку 3.1.

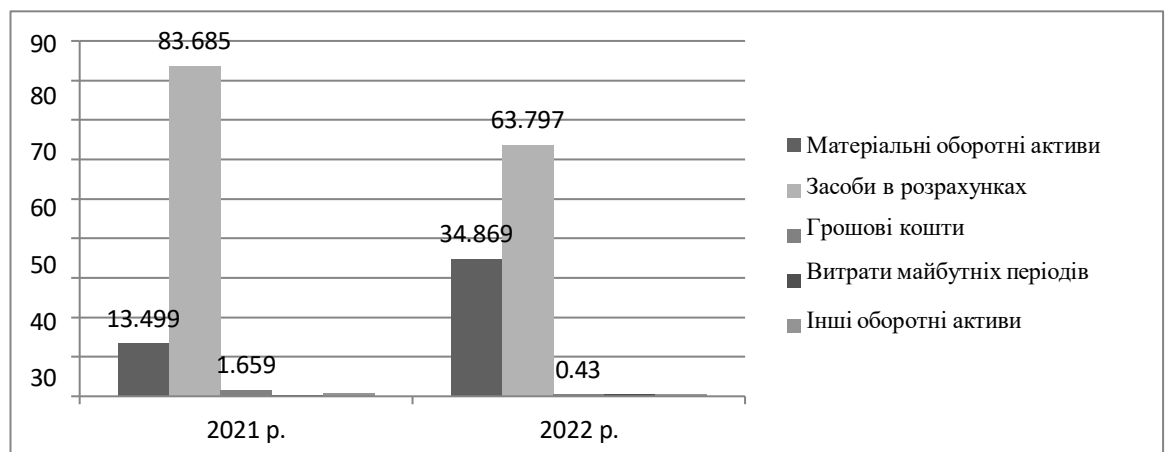

Рис 3.1. Структура оборотних засобів ПП «ДЕНК ТПР» за 2021-2022 рр., %

Джерело: створено автором на основі Балансу підприємства

Більша частина оборотних активів підприємства складають засоби в розрахунках, тобто дебіторські заборгованості. Це призводить до зменшення ліквідності та фінансової стійкості підприємства. Найбільшу суму

дебіторської заборгованості в Балансі підприємства складає заборгованість за товари і послуги в сумі 6900,3 тис. грн. в звітному році, що може означати про неплатоспроможність покупців та погано організовану кредитну політику щодо них, також про великий обсяг продажів товару підприємства. Сума засобів у розрахунках на звітний період збільшилася на 39,7 грн. та дорівнює 8060 тис. грн. Частка засобів у розрахунках зменшилась на 63,797% у складі оборотних активів за рахунок збільшення матеріальних активів, що є позитивно впливає на обсяги виробництва.

Поточні фінансові інвестиції, гроші та їх еквіваленти мають низький відсоток у складі оборотних активів та дорівнює у звітному періоді 0,43%. В звітному періоді їх розмір зменшився на 1.22% Зменшення грошових коштів при збільшенні поточних зобов'язань свідчить про ускладнення погашення заборгованості. Також підприємство не здійснює жодних фінансових інвестицій, що зменшує можливості отримання грошових коштів.

Детальніше дослідження збільшення дебіторської заборгованості наведено на рисунку 3.2.

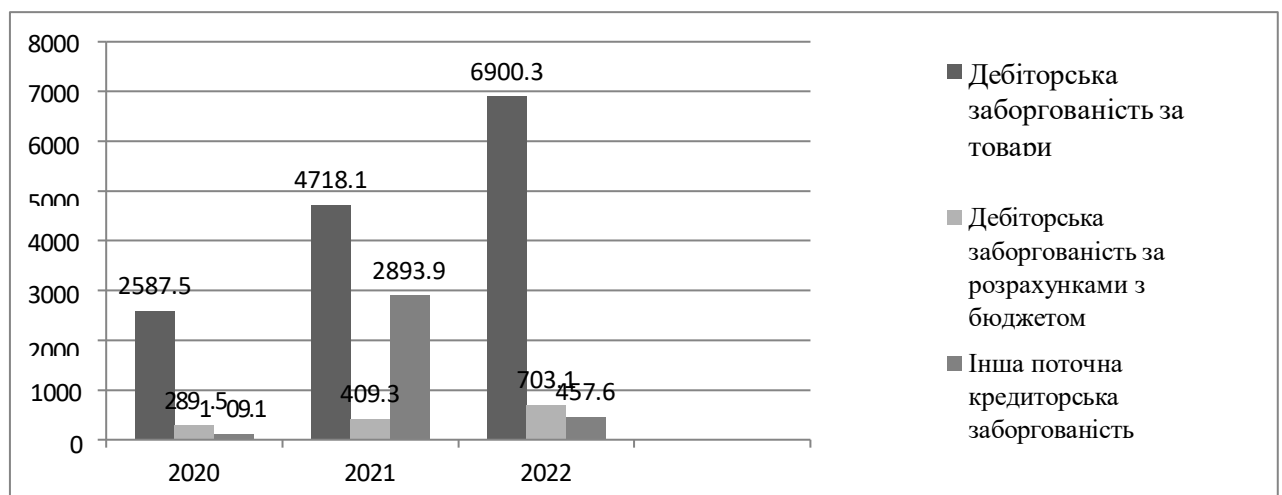

Рис. 3.2. Динаміка дебіторської заборгованості ПП «ДЕНК ТПР» за 2020-2022 рр., тис. грн.

Джерело: створено автором на основі Балансу підприємства

За даними рисунка різкий зріст дебіторської заборгованості відбувся у 2021 р.

В порівнянні з 2020 р. у 2021 р. дебіторська заборгованість за товари та послуги збільшилася на 2130,6 тис грн., дебіторська заборгованість державних органів зросла 2784,8 тис. грн. інша поточна дебіторська заборгованість зросла на 2784,8 тис. грн. На 2022р. дебіторська заборгованість за товари збільшилася 2182,2 тис грн., дебіторська заборгованість з бюджетом зросла на 293,8 тис грн., поточні дебіторські заборгованості знизились порівняно з 2021 р. на 2436,3 тис. грн.

Значне збільшення дебіторської заборгованості свідчить про неефективну кредитну політику підприємства, поганий аналіз покупців. Також причиною затримки оплати за товар у покупців продукції підприємства можуть бути несприятливі економічні умови в країні. Виникає загроза банкрутства дебіторів та несплата ними своїх зобов'язань перед підприємством, що знижує доходи підприємства, підвищує збитковість діяльності. Відсутність плати за товар, може бути причиною зменшення готівки в касі та викликати потребу в залученні коштів у банках, щоб здійснювати платежі. Це негативно впливає на фінансову стійкість підприємства.

Порівняння обсягу кредиторської та дебіторської заборгованості наведено на рисунку 3.3.

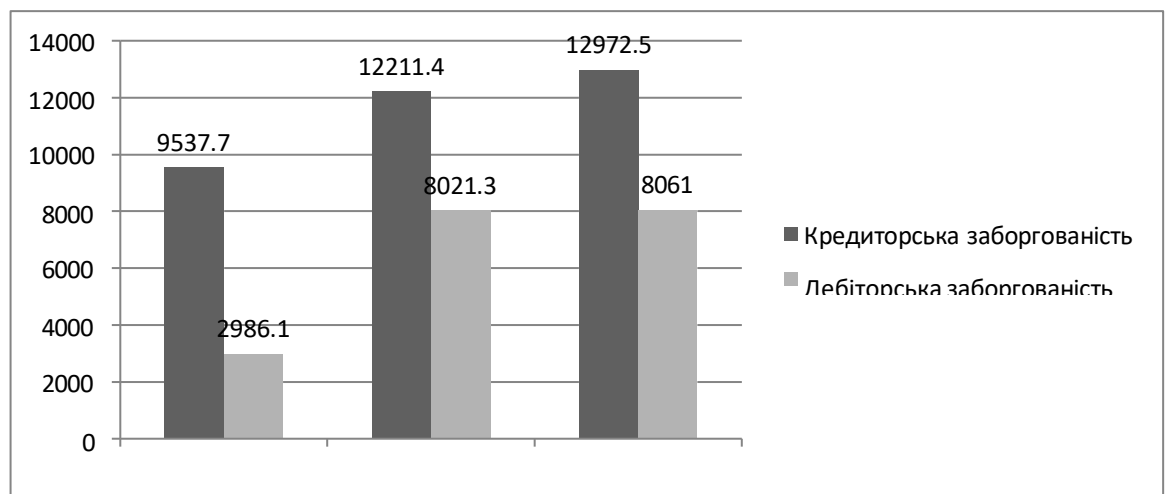

Рис. 3.3. Порівняння кредиторської та дебіторської заборгованості підприємства «ДЕНК ТПР» за 2020-2022 рр., тис. грн.

Джерело: створено автором на основі Балансу підприємства

Згідно даних рисунка 3.3. в 2020 р. кредиторська заборгованість переважала над дебіторською на 6551,6 тис. грн. В 2021 р. різниця між кредиторською заборгованістю зменшилась на 2361,5 тис. грн. та сягала 4190,1 тис. грн. В 2022 р. кредиторська заборгованість переважає над дебіторською на 4911,5 тис. грн. через залучення більшої кількості кредитів.

Отже, попри значне збільшення дебіторської заборгованості у 2021 р. кредиторська заборгованість значною мірою переважає над дебіторською, що означає ефективне використання коштів на підприємстві. Проте велика дебіторська заборгованість ускладнює виплату кредитів, також змушує підприємство залучати кредити для забезпечення готівкових коштів.

Крім аналізу активів і пасивів, для формування висновків про стан підприємства, використовуються абсолютні і відносні показники фінансової стійкості підприємства.

На думку Гапака Н. М., Капштана С. А.: «фінансова стійкість підприємства – здатність підприємства здійснювати основну й інші види діяльності безперебійно, не зважаючи на ризики й зміни в середовищі бізнесу, які можуть відбуватися в процесі господарської діяльності підприємства» [16].

Обчислення показників фінансової стійкості підприємства відображено на таблиці 3.2

Таблиця 3.2

Показники фінансової стійкості ПП «ДЕНК ТПР» за 2021-2022 р., тис. грн.

Показники	На 2021 р.	На 2022 р.	Відхилення	Нормативне значення
1	2	3	4	5
1.Коефіцієнт автономії	0,510	0,536	-0,026	0,4-0,6
2. Коефіцієнт співвідношення позиченого і власного капіталу	0,960	0,864	-0,096	1
3.Коефіцієнт довгострокового залучення позиченого капіталу	0,361	0,308	-0,053	зменшення
4. Коефіцієнт маневрування власного капіталу	-0,206	-0,022	+0,184	0,4 – 0,6

продовження таблиці 3.2

1	2	3	4	5
5. Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом	-0,274	-0,027	+0,247	$\geq 0,1$
6. Коефіцієнт забезпеченості матеріальних запасів власним оборотним капіталом	-2,030	-0,076	+1,953	$\geq 0,5$
7. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,032	0,009	-0,023	$\geq 0,2$
9. Коефіцієнт загальної ліквідності	1,908	2,011	+0,102	$\geq 1,0$
10. Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,651	1,310	-0,341	0,7-1
11. Коефіцієнт зносу необоротних активів	0,284	0,372	+0,088	зменшення
12. Коефіцієнт придатності необоротних активів	0,716	0,628	-0,088	збільшення

Джерело: сформовано автором на основі Балансу підприємства

Згідно таблиці коефіцієнт автономії на мінімально допустимому рівні свідчить про оптимальне значення фінансової незалежності від зовнішніх запозичень, хоча значення коефіцієнта знизилося на -0,026 % в 2022 р. Однак, для галузі металургії, де залучається багато необоротних активів воно повинно бути більш високим.

Коефіцієнт співвідношення позиченого і власного капіталу має позитивну динаміку зменшення. На кінець року коефіцієнт зменшився - 0,096%. Коефіцієнт має допустиме значення 0,864%. Зменшення коефіцієнта означає поліпшення структури фінансових ресурсів та перевага власних коштів підприємства над запозиченими.

Коефіцієнт довгострокового залучення позиченого капіталу має позитивну динаміку зменшення. В 2022 р. коефіцієнт зменшився на 0,053%. Зменшення коефіцієнта означає зменшення залежності від зовнішніх інвесторів. Коефіцієнт маневрування власного капіталу дорівнює -0,022 % при оптимальному значенні 0,4%. Означає про повну відсутність власного оборотного капіталу в обороті. Вартість необхідних необоротних засобів значно перевищує власний капітал підприємства на 2626,3 тис. грн. Однак,

позитивним є збільшення показника на 0,184 %.

Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом на кінець року дорівнює -0,027% при нормативному значенні 0,1. Це означає, що підприємство не здатне забезпечити себе оборотними активами з рахунок власного капіталу. В 2022 р. коефіцієнт збільшився на 0,247%.

Коефіцієнт забезпеченості матеріальних запасів власним оборотним капіталом на кінець року дорівнює -0,076%, хоча повинний дорівнювати 0,5%. Отже підприємство забезпечує себе матеріальними запасами за рахунок зовнішніх запозичень. На кінець періоду коефіцієнт збільшився на 1,953%.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності дорівнює низького значення 0,009%, що характеризує низьку спроможність негайно погасити короткострокові зобов'язання за ліквідних активів. В 2022 р. показник зменшився на 0,023%.

Коефіцієнт загальної ліквідності є більше мінімуму та сягає 2,011% у на кінець року, що означає достатню забезпеченість підприємством поточних зобов'язань поточними активами. В звітному періоді показник збільшився на 0,102%

Коефіцієнт швидкої ліквідації є більшим за нормативне значення та дорівнює 1,310%. Це свідчить про те, що достатня частка зобов'язань може бути погашена найближчим часом за рахунок наявних коштів та надходжень. В звітному періоді коефіцієнт зменшився на 0,341%.

Коефіцієнт зносу необоротних активів має негативну динаміку зростання. Це означає поступове зношення необоротних активів та строку їх корисного використання. За рік коефіцієнт збільшився на 0,088%. На кінець року відсоток зносу дорівнює 0,372%.

Коефіцієнт придатності необоротних активів зменшився обернено до коефіцієнту зносу необоротних активів на 0,088%, що свідчить про зменшення придатності необоротних активів. На 2022 р. коефіцієнт придатності дорівнює 0,628%.

Для оцінки впливу факторів на виручку від реалізації продукції необхідно провести кореляційно-регресійний аналіз, де всі отримані результати зображені у вигляді таблиць для більш чіткого уявлення про отримані результати. Мета аналізу – оцінити вплив дебіторської заборгованості на виручку від реалізації продукції протягом 2018 – 2021 рр. та визначити характер діяльності підприємства.

Для визначення кореляційного зв'язку між незалежними та залежними змінними, використовується формула коефіцієнта кореляції. Всі розрахунки кореляції здійснюються за допомогою Excel. Отримані результати розрахунків доречно зобразити у вигляді кореляційної матриці, оскільки для аналізу використовуються багато змінних.

В табл. 3.3 наведена інформація, яка використовується для опису прямого або зворотного зв'язку, результати якого наведені в кореляційній матриці.

Таблиця 3.3

Тіснота зв'язку кореляції

$r = 0$	Кореляція відсутня
$0 < r < 0,2$	Дуже слабкий взаємозв'язок
$0,2 < r < 0,4$	Слабкий взаємозв'язок
$0,4 < r < 0,7$	Середній взаємозв'язок
$0,7 < r < 0,99$	Сильний статистичний взаємозв'язок
$r = 1$	Функціональний взаємозв'язок

Джерело: [33, с. 4-5]

Після того як ми провели кореляційний аналіз та виявили фактор який найбільше впливає на величину Y , слід провести регресійний аналіз. Також необхідно оцінити значимість коефіцієнта регресії за допомогою t-критерій Стьюдента, а також якість моделі за допомогою дисперсійного аналізу.

Даний аналіз вивчає причинно-наслідковий зв'язок між досліджуваними показниками. Тому основним завданням моделі полягає у тому, щоб вивчити як зростання чи зменшення дебіторської заборгованості впливають на фінансові результати підприємства.

Дебіторська заборгованість відіграє важливу роль в діяльності будь-якої організації, яка має досягти своєї мети максимізації прибутку. Підприємства, які можуть добре керувати своєю дебіторською заборгованістю, не потребуватимуть позичати кошти ззовні і вони зможуть самостійно підтримувати себе [30, с. 13].

Тому підприємства повинні запровадити ефективну кредитну політику, щоб підвищити свою прибутковість, а також рівень ліквідності.

У зарубіжній практиці, зокрема під час аудиторських перевірок, для виявлення ненавмисних помилок чи шахрайства у фінансовій звітності використовується закон Бенфорда.

У бухгалтерському обліку можливі такі види шахрайства як зміна, фальсифікація або коригування записів або документів; незаконне привласнення коштів; зловживання правилами бухгалтерського обліку. Прикладом шахрайства саме у дебіторській заборгованості може бути перекручення подій з дебіторами, підробка бухгалтерських записів через змову з дебіторами або задля підвищення показника ліквідності підприємства.

Основним моментом є те, що в ході підробки даних у фінансовій звітності, люди вибирають випадкові числа за досить однорідною схемою, але фактичні дані не завжди відповідають цьому. Тому саме використання закону Бенфорда допоможе виявити чи є у фінансовій звітності ознаки шахрайства.

Варто зазначити, якщо при розгляді фінансової звітності Закон Бенфорда не знаходить підтвердження, це не означає, що дані невірні і має місце факт шахрайства. Закон Бенфорда – це статистичний закон, він діє лише як тенденція [34, с.29]. За допомогою закону Бенфорда можна розрахувати, яка наприклад ймовірність появи цифри 1 першої в числі і т.д.

В табл. 3.4 зображено ймовірність виникнення першої цифри в числі згідно закону Бенфорда.

Таблиця 3.4

Частота появи першої цифри згідно закону

Цифра	Частота появи першої цифри
0	-
1	0,30103
2	0,17609
3	0,12494
4	0,09691
5	0,07918
6	0,06695
7	0,05799
8	0,05115
9	0,04576

Джерело: [34, с. 23]

Згідно закону, розподіл Бенфорда для першої цифри обчислюється наступним чином:

$$P(d) = \log 10 \left(1 + \frac{1}{n} \right) \quad (3.1)$$

де n – перша цифра числа, від 1 до 9.

Закон Бенфорда дуже корисний з точки зору виявлення порушень у фінансовій звітності. Якщо перші цифри розподілені не так як повинні, то на основі тесту ми можемо визначити, чи присутні ознаки шахрайства або помилки [35, с. 30].

Існування своєчасної та правдивої інформації щодо дебіторської заборгованості дає вчасно прийняти раціональні рішення, які допоможуть підприємству покращити фінансовий стан [36, с. 3].

Незважаючи на те, що це простий, об'єктивний та ефективний цифровий аналіз, який має популярність використання за кордоном, в Україні він використовується дуже рідко.

3.2. Кореляційно-регресійний аналіз дебіторської заборгованості на ПП «ДЕНК ТПР»

Для того, щоб підтвердити існування зв'язку між дебіторською заборгованістю та фінансовими показниками, проведемо кореляційно-регресійний аналіз для підприємства ПП «ДЕНК ТПР» за 2020 – 2022 рр.

Дослідження ґрунтується таким чином, щоб перевірити чи впливає дебіторська заборгованість на виручку підприємства. Спершу необхідно провести кореляційний аналіз для вимірювання ступеня зв'язку між дебіторською заборгованістю та фінансовими показниками підприємства. Оскільки протягом 2020 – 2022 рр. в балансі підприємства відсутня довгострокова дебіторська заборгованість, незалежними змінними величинами будемо вважати: дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги (X1), дебіторська заборгованість за виданими авансами (X2), дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом (X3) та інша поточна дебіторська заборгованість (X4). Залежну змінну величину беремо як виручка від реалізації продукції – Y.

В табл. 3.5 зображено кореляційну матрицю залежної та незалежних змінних величин, розрахунки якої проводились в Excel.

Таблиця 3.5

Кореляційна матриця залежної та незалежних змінних величин

	Y	X1	X2	X3	X4
Y	1				
X1	0,999	1			
X2	0,953	0,954	1		
X3	-0,531	-0,529	-0,251	1	
X4	0,547	0,549	0,773	0,417	1

Джерело: розраховано автором за програмою Excel

За допомогою кореляційного аналізу можна побачити, що існує прямий та сильний зв'язок між виручкою та дебіторською заборгованістю за товари, роботи та послуги – 0,999, а також дебіторська заборгованість за виданими авансами – 0,953. Отже, можна дійти висновку, що при зростанні

дебіторської заборгованості за цими статтями зростає і виручка від реалізації продукції.

Майже ніяк не впливає на виручку дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом (X3) – (-0,531) та інша поточна дебіторська заборгованість (X4) – 0,547. Тому для подальшого аналізу ці дві величини – X3 та X4 ми не використовуватимемо.

Також варто відзначити сильний прямий зв'язок між такими величинами як X1 та X2 . В табл. 3.5 можна побачити, що показник становить 0,954. Це може свідчити про те, що X1 та X2 пов'язані між собою, тобто ці дві змінні мають статистичний взаємозв'язок. Тому під час побудови моделі залишимо лише той фактор, що найбільше впливає на величину Y. Для наступних розрахунків, а саме побудови парної лінійної регресії будемо використовувати змінну X1.

Під регресією розуміють зміну результативної ознаки Y при певній зміні декількох аргументів. Мета аналізу – зобразити вплив показника X1 на Y [31, с. 521]. В даному випадку будемо використовувати рівняння регресії за формулою:

$$Y = A + Bx, \quad (3.2)$$

де A – вільний член рівняння;

B – коефіцієнт регресії;

X – незалежна змінна

В табл. 3.6 зображено дані залежної та незалежної змінної величини, за допомогою яких буде здійснюватися регресійний аналіз за 2020 – 2022 рр.

Таблица 3.6

Дані для розрахунку регресійного аналізу

X1	Y
11 292 102 тис. грн.	9 470 237 тис. грн.
12 958 425 тис. грн.	14 624 632 тис. грн.
12 651 366 тис. грн.	13 664 542 тис. грн.

Джерело: сформовано на основі фінансової звітності підприємства

На рис. 3.4 зображено кореляційне поле, на якій зображено сукупність двох величин.

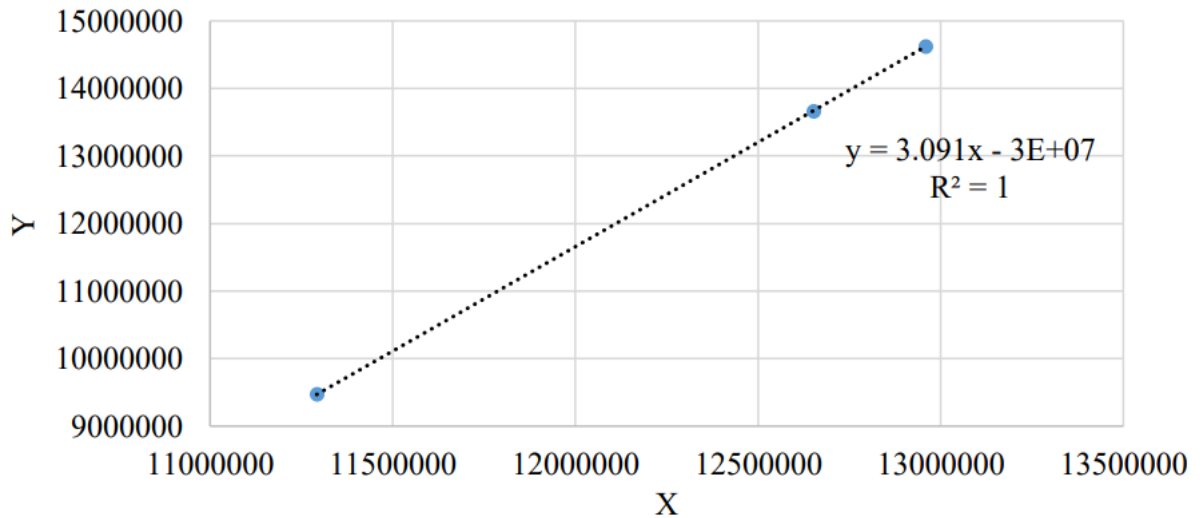

Рис. 3.4. Поле кореляції

Джерело: розраховано автором за програмою Excel

Можна побачити, що коефіцієнт детермінації, який зображений на рис. 3.5 має значення 1. Це характеризує те, що варіація Y (змінна залежна величина) визначається варіацією X_1 (змінна незалежна величина). Тобто варіація змінної Y (виручка від реалізації продукції) на 100% пояснюється варіацією змінної X_1 (торговельна дебіторська заборгованість).

Також згідно рис. 3.5 рівняння моделі, яка описує залежність між виручкою та дебіторською заборгованістю за товари, роботи та послуги має вигляд:

$$Y = -3E+07 + 3,091X, (3.3)$$

Для того, щоб оцінити якість отриманої моделі, необхідно розрахувати значимість коефіцієнта регресії (t-критерій Стюдента), також оцінимо якість моделі за допомогою дисперсійного аналізу. В табл. 3.7 зображено розраховані показники t-статистики та t-критерій за допомогою Excel.

Таблиця 3.7

Розраховані показники t-статистики та t-критерій

	t-статистики	t-критерій
a	328,527	12,706
b	491,951	

Джерело: розраховано автором за програмою Excel

На цьому етапі перевіримо чотири гіпотези:

H_{0_a} : $a=0$, є статистично незначимим; H_{1_a} : $a \neq 0$, є статистично значимим; H_{0_b} : $b=0$, є статистично незначимим; H_{1_b} : $b \neq 0$, є статистично значимим.

Згідно наведеної таблиці, $328,527 > 12,706$, тобто $t\text{-статистика} > t\text{-критерій}$, означає що гіпотеза H_{0_a} відхиляється з ймовірністю в 95%, значить коефіцієнт a статистично значимий.

Такий самий висновок можемо зробити стосовно коефіцієнта b , оскільки $491,951 > 12,706$, тобто H_{0_b} відхиляється з ймовірністю в 95%, тому коефіцієнт b статистично значимий.

Наступним способом аналізу моделі є критерій Фішера (дисперсійний аналіз регресії). Перевіряємо таку гіпотезу:

$H_{0:b=0}$ – лінійний зв'язок між X_1 та Y відсутній. Для цього необхідно порівняти значення F фактичне з F критичним. За розрахунками Excel маємо такі значення: F фактичне – 242016,2; F критичне – 161,448. Таким чином гіпотеза $H_{0:b}$ відхиляється, оскільки F фактичне $>$ F критичне.

Для того щоб оцінити значимість коефіцієнта кореляції між Y та X_1 , необхідно перевірити гіпотези:

H_{0_r} : $r = 0$, не значимий H_{1_r} : $r \neq 0$, значимий

Розраховане t Стьюдента = 491,951; t -критичне Стьюдента = 12,706. Оскільки $491,951 > 12,706$, гіпотеза H_{0_r} : r – відхиляється (коефіцієнт кореляції значимий). Після перевірки якості моделі, оскільки ми маємо рівняння $Y = -3E+07 + 3,091X$ можемо стверджувати, якщо дебіторська

заборгованість за товари, роботи та послуги збільшиться на 1 тис. грн., тоді виручка збільшиться на 3,091 тис. грн.

Отже, підсумовуючи, зазначимо, що величина торговельної дебіторської заборгованості суттєво впливає на виручку від реалізації продукції. Таке твердження базується на основі проведеного кореляційно-регресійного аналізу, оскільки між цими показниками існує сильний прямий зв'язок.

Таким чином це підтверджує той факт, що управління дебіторською заборгованістю на підприємстві підлягає особливому контролю з боку персоналу підприємства, оскільки рівень заборгованості дебіторів прямо впливає на виручку від реалізації продукції, а як відомо дохід від реалізації продукції являється основним джерелом одержання коштів для підприємства.

При неефективній політиці управління дебіторською заборгованістю існує можливість зменшення основних фінансових показників для підприємства. При основній діяльності саме виручка від реалізації є основним показником. Як наслідок, при зменшенні цього показника, підприємство не зможе покривати витрати на виробництво та реалізацію продукції. Для того щоб приймати певні рішення стосовно управління підприємством, керівникам необхідно мати правдиву інформацію, яка буде показувати реальний стан підприємства. Для цього використовуючи закон Бенфорда перевіримо баланс підприємства за 2022 рік.

Використовуючи програму Excel порахуємо кількість цифр, які першими стоять в числах з балансу (див. табл. 3.8).

Таблиця 3.8

Розрахунок кількості цифр, які першими стоять в числі

Перша цифра	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	12	9	7	4	2	1	2	1	2

Джерело: розраховано автором за програмою Excel

На рис. 3.5 зображено частоту кожної цифри, з якою кожна з цифр

стоялана першому місці.

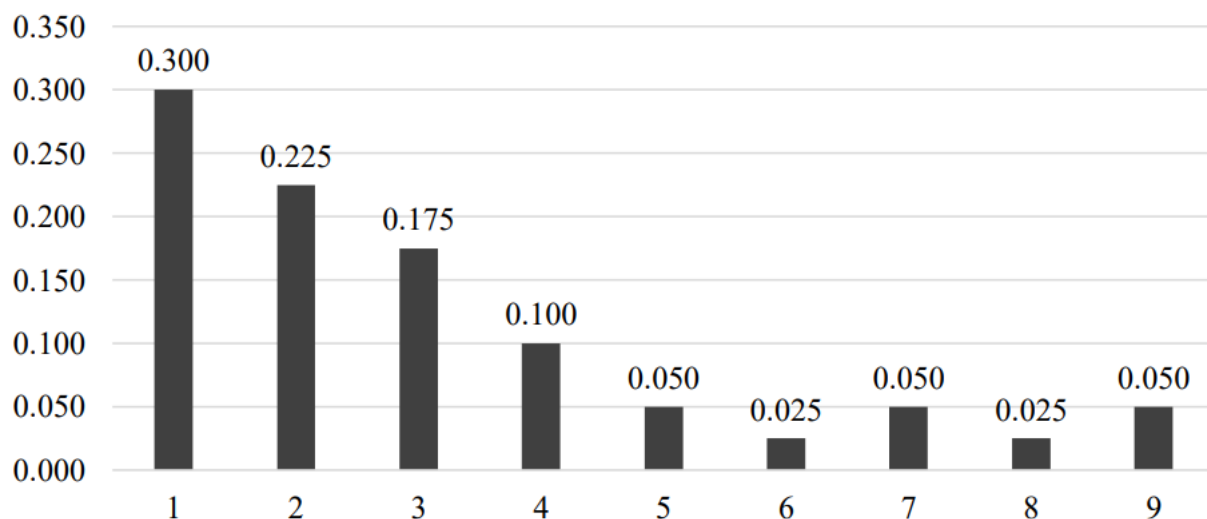

Рисунок 3.5. Розподіл провідних цифр

Джерело: розраховано автором за програмою Excel

Тепер перевіримо наші цифри на відповідність закону Бенфорда (рис. 3.6).

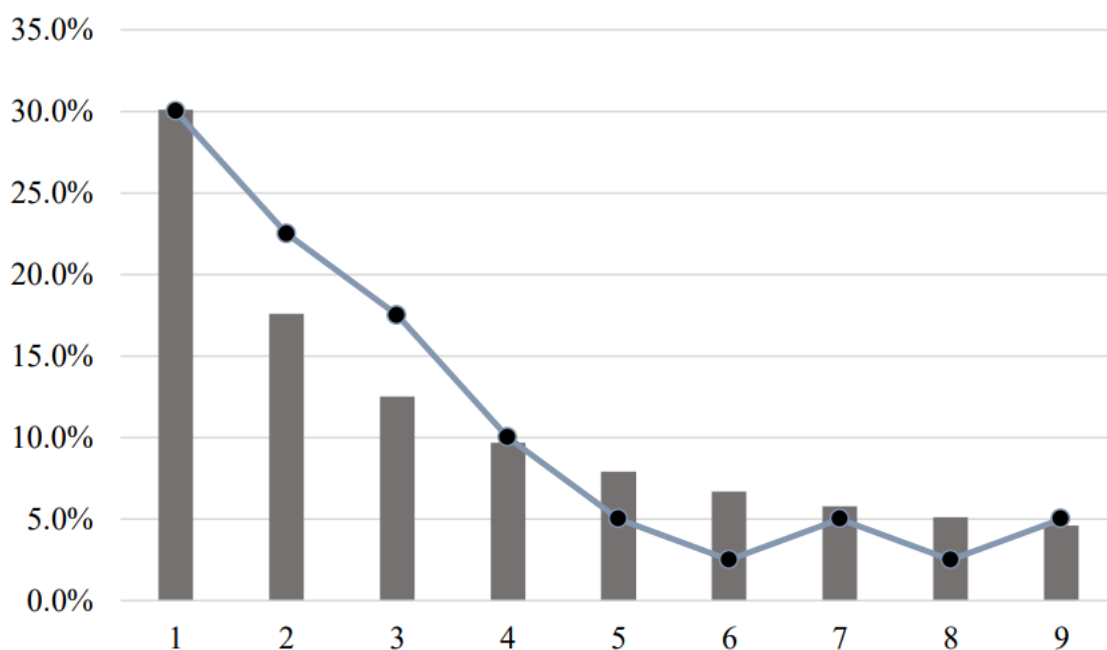

Рисунок 3.6. Відповідність розрахованих частот згідно закону Бенфорда

Джерело: розраховано автором за програмою Excel

Отже, це означає, що цифри які наведені у балансі підприємства за 2022 рік досить добре узгоджуються закону Бенфорда, що цілком підтверджує наявність правдивої та достовірної інформації у балансі. На підставі проведеного аналізу ми дійшли висновку, що найбільшої уваги щодо аналізу потребує дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги. На основі кореляційного аналізу ми виявили сильний та прямий зв'язок між цією заборгованістю та виручкою від реалізації продукції. Згідно з проведеним дослідження, зрозуміло, що під час зростання торговельної дебіторської заборгованості зростає і виручка, оскільки підприємство реалізовує свою продукцію. Але важливо кожного разу контролювати стан дебіторської заборгованості, оскільки існує ризик зростання саме сумнівної та безнадійної заборгованості, яка як наслідок погіршить фінансовий стан підприємства. Тому для управління підприємством, у тому числі для управління дебіторською заборгованістю важливо мати достовірну інформацію, на основі якої і будуть прийматись раціональні рішення.

3.3. Аналіз та оптимізація бізнес-процесу управління дебіторської заборгованості

Питання що стосуються обліку та аналізу дебіторської заборгованості на сьогоднішній день залишаються актуальними. Аналіз різних методів контролю дебіторської заборгованості та застосування їх на практиці потребує дослідження, оскільки кожен суб'єкт господарювання самостійно приймає рішення щодо управління дебіторською заборгованістю. В ході затвердження політики щодо управління, важливо контролювати ефективність використання цієї політики. Але насамперед для оцінки ефективності застосування певної політики управління та безпосередньо вибору цієї політики, важливо мати повну та об'єктивну інформацію стосовно дебіторської заборгованості та загалом фінансової звітності.

На нашу думку, одним з перевірених способів перевірки законності та

правдивості інформації щодо господарських операцій є використання цифрового аналізу. Закон Бенфорда – це лише один із можливих інструментів, який використовується для виявлення порушень. За нашими розрахунками, баланс підприємства ПП «ДЕНК ТПР» за 2022 рік не має виявлених порушень, тому що цифри, які наведені в балансі розподілені відповідно до закону Бенфорда.

В Україні цей спосіб виявлення шахрайства не такий поширений, але він простий у використанні, тому при наявності невпевненості у рахунках, ми радимо використовувати саме цей інструмент. Оскільки при прийнятті правильних рішень стосовно управління як дебіторською заборгованістю так і усього підприємства загалом, необхідно мати правдиву інформацію, що демонструє дійсний стан підприємства.

Протягом досліджуваних років дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги у 2022 р. підприємства «ДЕНК ТПР» зменшилась порівняно з 2021 р. на 1 666 323 грн., хоча у 2021 р. наведена дебіторська заборгованість зростає порівняно з 2020 р. Але аналізуючи отримані під час розрахунків дані щодо коефіцієнта обороту та періоду оборотності дебіторської заборгованості за товари (роботи, послуги) можемо зробити висновок, що для підприємства ПП «ДЕНК ТПР» ці значення не є найкращими показниками. Максимальну питому вагу поміж усієї дебіторської заборгованості складає дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тому потребує особливої уваги з боку підприємства.

До основних завдань управління дебіторською заборгованістю слід віднести [37, с. 6]:

- сприяння зростанню обсягу продаж шляхом надання комерційного кредиту і тим самим зростання прибутку;
- підвищення конкурентоздатності за допомогою відстрочки платежу;
- визначення рівня ризику неплатоспроможності покупця;
- розрахунок планового резерву сумнівних боргів;

– надання рекомендації по роботі з фактично або потенційно неплатоспроможними покупцями.

Перш за все існування ефективної системи контролю за дебіторами неможливе без чіткої класифікації дебіторської заборгованості. Так як підприємство ПП «ДЕНК ТПР» займається зовнішньоекономічною діяльністю, важливо також включити до класифікації дебіторську заборгованість за контрагентами, тобто вітчизняні та іноземні дебітори. Але на нашу думку, слід розмежовувати дебіторську заборгованість як нормальну, сумнівну та безнадійну. Такий розподіл дебіторської заборгованості дасть змогу охарактеризувати стан підприємства, а також вчасно вжити певні заходи для уникнення появи сумнівної та безнадійної заборгованості. Оскільки для підприємства безнадійна дебіторська заборгованість перетворюється на витрати, на загальний фінансовий стан підприємства це впливає негативно. Тому ми пропонуємо удосконалити рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», а саме зробити поділ рахунку на такі види: 361/1 – «Нормальна дебіторська заборгованість», 361/2 – «Сумнівна дебіторська заборгованість» та 361/3 – «Безнадійна дебіторська заборгованість». Наприклад операція щодо переведення нормальної дебіторської заборгованості в сумнівну буде мати вигляд як зображено в табл. 3.9.

Таблиця 3.9

Облік дебіторської заборгованості

№	Господарська операція	Дебет	Кредит
1	Реалізовано продукцію контрагенту	361/1	701
2	Переведення нормальної дебіторської заборгованості в сумнівну (через порушення терміну погашення, що прописанів договорі)	361/2	361/1

Джерело: узагальнено автором

Таким чином, підприємство зможе краще контролювати дебіторську заборгованість за таким поділом. До того ж у зв'язку з відсутністю певного переліку ознак, через які дебіторська заборгованість вважається сумнівною,

рекомендуємо прописати в обліковій політиці ознаки, які дають підстави вважати заборгованість сумнівною.

Для більш ефективного управління дебіторською заборгованістю варто приділити увагу управлінню з формування дебіторської заборгованості та інкасації дебіторської заборгованості. На моменті управління з формування дебіторської заборгованості слід визначити який краще використовувати вид кредитної політики підприємству ПП «ДЕНК ТПР». Розрізняють такі види кредитної політики по відношенню до покупців: консервативний (полягає у зменшенні кредитного ризику), помірний (у момент продажу продукції з відстроченням платежу підприємство підтримує середній рівень кредитного ризику) і агресивний (основна мета такого типу політики полягає у збільшенні обсягів продукції, попри високий рівень кредитного ризику) [38, с. 5].

Вибрана підприємством кредитна політика необхідна для того щоб при відносинах з контрагентами визначати такі важливі питання: кому та на яких умовах слід надавати кредит, встановлення кредитного ліміту та застосування санкцій при порушенні умов контрагентом.

Оскільки частка дебіторської заборгованості в оборотних активах займає великий відсоток, ми рекомендуємо розробляти для кожних дебіторів індивідуальні умови договору. Як зазначають Brigham & Houston, управління дебіторською заборгованістю починається з прийняття рішення, надаватиме підприємство кредит чи ні [39, с.70]. На нашу думку, це першочергове питання, після якого варто розглядати умови надання кредиту. Отже, умови кредитування передбачають термін погашення дебіторської заборгованості, надання знижок за своєчасність погашення зобов'язань та термін дії знижок. Зрозуміло, що єдиних вимог щодо терміну погашення та надання знижок для всіх дебіторів становити неможливо, тому під час розгляду індивідуальних умов кредитування щодо окремих покупців необхідно враховувати: платоспроможність дебітора, який обсяг продажу передбачається для реалізації, чи є попит на продукцію, термін дії продукції що постачається та ін.

На цьому етапі слід проводити ретельний аналіз потенційних дебіторів для уникнення ризиків, пов'язаних з неповерненням коштів. Саме під час управління з формування дебіторської заборгованості, у тому числі з правильним вибором кредитної політики ми рекомендуємо підприємству ПП «ДЕНК ТІР» приділяти більше уваги. У своїй роботі Siekelova A., Kliestik T., Svabova L., Androniceanu A., Schönfeld J. пропонують розділяти інформацію про клієнтів на чотири рівні (див. табл. 3.10).

Таблиця 3.10

Розподіл інформації про клієнтів за рівнями

Рівень	Інформація
1	Інформація першого рівня включає назву компанії, організаційно-правову форму, інформацію про власника, адреси тощо.
2	Інформація другого рівня включає основну економічну інформацію про розмір компанії або управління.
3	Інформація третього рівня включає детальну інформацію про управління клієнтом, таку як заборгованість, прибутковість, платоспроможність та дисципліна.
4	Інформація четвертого рівня включає стратегічну інформацію про клієнтів, яку компанія отримала при довгостроковій співпраці з ними.

Джерело: [40, с. 219]

Таким чином на основі розподілу інформації на відповідні рівні можна більш поглиблено та ґрунтовно проаналізувати кожного дебітора.

Інкасація дебіторської заборгованості слугує для планування заходів стосовно простроченої дебіторської заборгованості. Одними з розповсюджених заходів управління дебіторською заборгованістю можна класифікувати наступним чином [41, с. 828]:

- економічні (фінансові санкції у вигляді штрафів, пені, передача в заставу майна і майнових прав, припинення поставок);
- юридичні (претензійна робота, подача позову в господарський суд);
- психологічні (нагадування по телефону, пошті, поширення інформації серед постачальників, що загрожує втратою іміджу);
- фізичні (арешт майна боржника, зроблений органами

державної виконавчої служби або слідчими органами).

Загальновідомо, що для мінімізації ризиків щодо погашення дебіторської заборгованості існують такі види рефінансування: форфейтинг та факторинг:

1) Факторинг – є одним з ефективних інструментів, який підтримує ефективне управління. Під час відносин продавця з покупцем, продавець передає необхідні документи факторинговій компанії, тим самим означаючи, що продавець відмовляється від грошової вимоги. Після цього факторингова компанія оплачує частину суми продавцю. Основним моментом є те, що дебітор має повернути повну заборгованість саме факторинговій компанії, а не продавцю, після чого компанія сплачує решту суму продавцю, що не була сплачена одразу за винятком комісійних.

Серед основних переваг для продавця відносять: покращення фінансових показників у зв'язку із зменшенням ризику, можливість інвестування коштів у подальше виробництво та скорочення витрат, які виникають через управління дебіторською заборгованістю [42, с. 319].

2) Форфейтинг – також є ефективним методом рефінансування, тобто це купівля боргу у кредитора. Основною перевагою використання цього методу є те, що покупець боргу у разі неотримання боргу з боржника, відмовляється від

будь-якого права вимагати щось у кредитора, тобто продаж боргу відбувається на безповоротній основі. Під час застосування цього методу кредитор має змогу швидко отримати гроші, таким чином кредитор може інвестувати ці кошти у виробництво, а також зменшити суму дебіторської заборгованості. Форфейтинг являється інструментом для зовнішньоекономічних операцій.

Також до методів контролю дебіторської заборгованості можна віднести вексель, оскільки він є одним з засобів оформлення кредиту. Одержані підприємством векселі включають борги покупців, які останні мають повернути на визначений термін.

Кожен з методів рефінансування мають свої плюси і мінуси, тому перш ніж обрати використання певного методу слід краще проаналізувати ситуацію та оцінити як вибраний метод вплине на підприємства. Але зважаючи на те, що підприємство ПП «ДЕНК ТПР» здійснює і зовнішньоекономічну діяльність, на нашу думку, форфейтинг буде більш привабливим інструментом рефінансування для підприємства.

З використанням підприємства інструментів, таких як факторинг та форфейтинг, що покращують платоспроможність підприємства, радимо також відображувати проведені операції в бухгалтерському обліку, оскільки слід відобразити саму дебіторську заборгованість (можливо також відображення заборгованості, що підтверджується договором факторингу на окремому аналітичному рахунку), витрати продавця, що пов'язані з оплатою вартості послуг та ін.

Управління дебіторською заборгованістю є однією з складових управління підприємства в цілому, оскільки дебіторська заборгованість має великий вплив на ефективність функціонування підприємства. Але розробити ефективну політику управління дебіторської заборгованості дуже складно, оскільки по-перше наявність постійних внутрішніх та зовнішніх факторів, що можуть впливати на дебіторську заборгованість змінюються, внаслідок чого політика управління також потребує змін або доповнень; по-друге для кожного дебітора слід встановлювати індивідуальні умови. Перед прийняттям певних рішень, що стосуються управління заборгованістю, важливо наперед прорахувати всі наслідки (позитивні та негативні), які можуть виникнути в разі ухвалення рішень [43, с. 684]. Незалежно від того, чи потрібно переглянути всю політику управління заборгованості чи просто варто вдосконалити існуючі правила, процес починається з розуміння поточної ситуації та проведення аналізу недоліків. Звідси можна визначити кроки, які потрібно зробити, щоб закрити прогалини [44, с. 8].

Все вищесказане дозволяє зробити висновок, що дебіторська заборгованість завжди залишається об'єктом дослідження для багатьох

вчених, оскільки дебіторська заборгованість являється важливою та невід'ємною складовою для підприємства.

Висновки до розділу 3

1. Більша частина оборотних активів підприємства складають засоби в розрахунках, тобто дебіторські заборгованості. Це призводить до зменшення ліквідності та фінансової стійкості підприємства. Найбільшу суму дебіторської заборгованості в Балансі підприємства складає заборгованість за товари і послуги в сумі 6900,3 тис. грн. в звітному році, що може означати про неплатоспроможність покупців та погано організовану кредитну політику щодо них, також про великий обсяг продажів товару підприємства. Сума засобів у розрахунках на звітний період збільшилася на 39,7 грн. та дорівнює 8060 тис. грн. Частка засобів у розрахунках зменшилась на 63,797% у складі оборотних активів за рахунок збільшення матеріальних активів, що є позитивно впливає на обсяги виробництва.

В порівнянні з 2020 р. у 2021 р. дебіторська заборгованість за товари та послуги збільшилася на 2130,6 тис грн., дебіторська заборгованість державних органів зросла 2784,8 тис. грн. інша поточна дебіторська заборгованість зросла на 2784,8 тис. грн. На 2022р. дебіторська заборгованість за товари збільшилася 2182,2 тис грн., дебіторська заборгованість з бюджетом зросла на 293,8 тис грн., поточні дебіторські заборгованості знизились порівняно з 2021 р. на 2436,3 тис. грн.

Значне збільшення дебіторської заборгованості свідчить про неефективну кредитну політику підприємства, поганий аналіз покупців. Це негативно впливає на фінансову стійкість підприємства.

2. Цифри які наведені у балансі підприємства за 2022 рік досить добре узгоджуються закону Бенфорда, що цілком підтверджує наявність правдивої та достовірної інформації у балансі. На підставі проведеного аналізу ми дійшли висновку, що найбільшій уваги щодо аналізу потребує дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги. На основі кореляційного аналізу ми виявили сильний та прямий зв'язок між цією заборгованістю та виручкою

від реалізації продукції. Згідно з проведенням дослідження, зрозуміло, що під час зростання торговельної дебіторської заборгованості зростає і виручка, оскільки підприємство реалізовує свою продукцію. Але важливо кожного разу контролювати стан дебіторської заборгованості, оскільки існує ризик зростання саме сумнівної та безнадійної заборгованості, яка як наслідок погіршить фінансовий стан підприємства. Тому для управління підприємством, у тому числі для управління дебіторською заборгованістю важливо мати достовірну інформацію, на основі якої і будуть прийматись раціональні рішення.

3. Управління дебіторською заборгованістю є однією з складових управління підприємства в цілому, оскільки дебіторська заборгованість має великий вплив на ефективність функціонування підприємства. Але розробити ефективну політику управління дебіторської заборгованості дуже складно, оскільки по-перше наявність постійних внутрішніх та зовнішніх факторів, що можуть впливати на дебіторську заборгованість змінюються, внаслідок чого політика управління також потребує змін або доповнень; по-друге для кожного дебітора слід встановлювати індивідуальні умови. Перед прийняттям певних рішень, що стосуються управління заборгованістю, важливо наперед прорахувати всі наслідки (позитивні та негативні), які можуть виникнути в разі ухвалення рішень [43, с. 684]. Незалежно від того, чи потрібно переглянути всю політику управління заборгованості чи просто варто вдосконалити існуючі правила, процес починається з розуміння поточної ситуації та проведення аналізу недоліків. Звідси можна визначити кроки, які потрібно зробити, щоб закрити прогалини [44, с. 8].

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі на основі проведеного дослідження вирішено актуальні завдання щодо обліково-аналітичного забезпечення управління дебіторською заборгованістю на підприємстві. Основні висновки та результати дослідження дебіторської заборгованості, що ґрунтуються на емпіричному та теоретичному рівні зводяться до такого:

1. Розглянуто визначення «дебіторська заборгованість», яка досліджується багатьма закордонними та вітчизняними вченими. Особлива увага у визначенні приділяється саме документальному підтвердженню дебіторської заборгованості, що зобов'язує дебітора сплатити кошти. Зазначено про відсутність ознаки, яка б дозволяла вважати дебіторську заборгованість сумнівною. Внаслідок цього, пропонуємо таку ознаку визнання сумнівності як «несвоєчасна сплата грошових коштів у терміни, що прописані у договорі». Також наголошено на тому, що класифікація дебіторської заборгованості сприяє правильної організації обліку та контролю на підприємстві.

2. Охарактеризовано вітчизняний та міжнародний досвід обліку дебіторської заборгованості. Внаслідок порівняння ведення обліку у різних країнах можна зробити висновок про існування певних відмінностей. Перш за все це стосується балансу підприємства, обліку знижок та списання безнадійної дебіторської заборгованості.

3. Розглянуто оцінку та умови визнання дебіторської заборгованості на підприємстві. Детально проаналізовано облік резерву сумнівних боргів, за допомогою чого було встановлено основу мету існування резерву сумнівних боргів. Основна мета – відображення у балансі підприємства правдивої інформації, що стосується дебіторської заборгованості яка буде погашена.

4. Проаналізовано фінансово-господарську діяльність підприємства «ПП «ДЕНК ТІР»», внаслідок чого можна сказати, що всі

розраховані коефіцієнти ліквідності зростають, що являється позитивним моментом для підприємства. Однак варто також виділити коефіцієнт оборотності активів за допомогою якого можна побачити, що у 2022 р. значення цього показника зменшилось порівняно з 2021 р. Це є негативним моментом оскільки ефективність використання активів у 2022 р. знизилось.

5. Надано оцінку стану дебіторської заборгованості за 2020 – 2022 рр. за допомогою розрахунків АСР, АРТ та частки дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги в оборотних активах. Внаслідок отриманих результатів можна зробити висновок, що кількість днів, що потрібні для стягнення заборгованості протягом 2020 – 2022 рр. зростають, що свідчить про не зовсім ефективну кредитну політику. Також встановлено, що найбільша питома вага має дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги.

6. На основі проведеного кореляційно-регресійного аналізу ми з'ясували, що дебіторська заборгованість має прямий вплив на виручку від реалізації продукції, підтверджуючи це сильним прямим зв'язком між цими величинами. Також за допомогою розрахунків ми отримали рівняння регресії: $Y = -3E+07 + 3,091x$, внаслідок цього можемо стверджувати, якщо дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги збільшиться на 1 тис. грн., тоді виручка збільшиться на 3,091 тис. грн.

7. Для покращення ситуації дебіторської заборгованості на підприємстві було запропоновано використовувати такі заходи:

- у разі виникнення сумнівів щодо достовірності отриманої інформації, яка зображена у фінансовій звітності, підприємство «ПП «ДЕНК ТІПР»» для впевненості може зробити перевірку інформації за допомогою закону Бенфорда. Ми радимо використовувати саме цей інструмент, оскільки він простий у використанні та не потребує багато часу;

- слід обрати такий тип кредитної політики, який з великою ймовірністю зміг би мінімізувати виникнення сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості. Треба детально вивчати кожного дебітора та

пропонувати йому індивідуальні умови кредиту. Також слід проводити ретельний аналіз кожного дебітора, щоб згідно платоспроможності та кредитної історії розробити умови надання кредиту дебітору. Для мінімізації виникнення сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості рекомендуємо використовувати такі рахунки: 361/1 – «Нормальна дебіторська заборгованість», 361/2 – «Сумнівна дебіторська заборгованість» та 361/3 – «Безнадійна дебіторська заборгованість». До того ж ми радимо прописати в обліковій політиці перелік ознак, які на думку підприємства вважаються основним критерієм віднесення дебіторської заборгованості до сумнівної;

– беручи до уваги те, що підприємство «ПП «ДЕНК ТІР»» реалізовує власну продукцію не тільки в Україні, а й поза її межами, ми радимо використовувати поширені інструменти рефінансування. Більш за все при зовнішньоекономічних операціях варто застосовувати форфейтинг, оскільки при використанні цього методу підприємство «ІНТЕРПАЙН НТЗ» зможе максимально зменшити ризики.

Отже, незважаючи на те, що розмір дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги у 2022 р. зменшився порівняно з минулим роком, ми рекомендуємо підприємству «ПП «ДЕНК ТІР»» і надалі приділяти багато уваги цьому активу, оскільки дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги займає найбільшу частку серед усієї дебіторської заборгованості, а також у частині оборотних активах. Попри те, що дебіторська заборгованість означає збільшення обсягу продукції, негативні наслідки недбалого відношення можуть призвести до виникненню безнадійної заборгованості, а також у потребі додаткового фінансування через нестачу коштів на виробництво продукції. Ефективний контроль дебіторської заборгованості допоможе підвищити фінансові показники підприємства, а також активно функціонувати на ринковому середовищі.

Підсумовуючи, слід сказати, що проведений аналіз у даній роботі дає змогу оцінити стан дебіторської заборгованості на підприємстві, внаслідок

отриманих показників можливо коригувати кредитну політику суб'єкта господарювання, а наведені рекомендації дають змогу мінімізувати утворенню сумнівної та безнадійної заборгованості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Майборода, О.Є., Косарева, І.П. & Корабейнікова, І.О. (2018). Характеристика сутності та поняття дебіторської і кредиторської заборгованості. *Економіка і суспільство*, (15) 396-402. URL: http://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/61.pdf
2. НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»: затверджено наказом Мінфіну України від 08.10.1999р. № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/l44689>
3. Управління дебіторською та кредиторською заборгованостями підприємств оптової торгівлі: монографія / Н.О., Власова, Л.Л. Носач. Харків: ХДУХТ, 2011. 229 с.
4. Чорнобривець М.М. Дебіторська заборгованість: сутність та причини виникнення. *Європейські перспективи* № 10, 2013. С. 181–185.
5. .Шевченко Б.О. Теоретичні аспекти поняття «дебіторська заборгованість» Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського. URL: http://www.rusnauka.com/31_PRNT_2010/Economics/73594.doc.htm
6. Матицина Н.О. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2015. № 12. С. 38–42
7. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. *Фінанси України*. Міністерство фінансів України, 12/2003. № 12. С. 24–36.
8. Гуня В.О. Удосконалення класифікації дебіторської заборгованості та її відображення у фінансовій звітності підприємств. *Економічний простір*. 2014. № 19. С. 124–131.
9. Іванов Є.О. Класифікація факторів, що впливають на загальний рівень дебіторської заборгованості підприємства. *Вісник МСУ. Вип.1–2. Т.VIII: Економічні науки*. Харків, 2005. С. 35–38.
10. Кужельний М.В., Лінник В.Г. Теорія бухгалтерського обліку:

Підручник. Київ: КНЕУ, 2001. 334 с

11. Гнатенко Є.П. , Волошина В.В. Аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства. *Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Економічні науки № 1 (4)*. 2015. С. 38–42.

12. Сурніна К.С. Удосконалення обліку дебіторської і кредиторської заборгованості промислових підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.е.н.: 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. Луганськ, 2002. 19 с.

13. . Яременко Л. М. Обліково-аналітичне забезпечення управління дебіторською заборгованістю в системі забезпечення ефективної діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9714>. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.12.78

14. Національний положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: затверджено наказом Міністерства України від 29.11.1999 № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/l47543>

15. Бугай Н.О. Дебіторська заборгованість та її аналіз у процесі фінансово-господарської діяльності підприємства. Формування ринкової економіки. *Збірник наукових праць. Випуск 20*. Київ; КНЕУ, 2008. С. 462–469.

16. Драбаніч А.В. Дебіторська заборгованість підприємства: поняття та структура. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації. 2016. № 2. С. 31-41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boaa_2016_2_

17. Лисак, О. (2020). ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ. *ЛЮГОС. МИСТЕЦТВО НАУКОВОЇ ДУМКИ*, (10), 6-8. URL: <https://doi.org/10.36074/2617-7064.10.001>

18. Промисловість України у 2016-2022 роках: Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/prom.htm

19. Бутко, Н., & Погрібняк, В. (2020). ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ

ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ.
Молодий вчений, 12 (88), 110-114. URL:<https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-12-88-23>

20. Фінансовий облік : навчальний посібник. В. М. Краєвський, О. П. Колісник, Н. В. Гуріна та ін. Ірпінь: Державний податковий університет. 2022. 616 с.

21. Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.

22. Liquidity and accounts receivable ratios: comparative analysis of companies in the dairy sector trading in the Bolsa de Valores de Lima / Carlos Alberto Vásquez Villanueva et. al. Argentina: Universidad Nacional de Misiones, 2021. 215 p.

23. Thu Minh Thi VU, Tu Van TRUONG, Dung Thuy DINH. Determinants of Liquidity in Manufacturing Firms. *Journal of Asian Finance, Economics and Business*. 2020. P. 11 – 19.

24. Чорненька О.Б. Вплив заборгованості на фінансовий стан суб'єкта господарювання. *Економічний простір*. 2018. № 136. С. 158 – 169.

25. Дяденко О.І. Вплив розміру дебіторської заборгованості на фінансовий стан підприємств. *Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту: теорія, методологія, організація: тези доповідей учасників XVII Всеукраїнської студентської наукової конференції*. Київ: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2019. С.74-76.

26. Левченко З.М. Формування облікової політики підприємства щодо обліку дебіторської заборгованості. *Інфраструктура ринку*. 2018. № 20. С. 274 – 277.

27. Перетятко Ю.М. Значення та зміст приміток до річної фінансової звітності для прийняття управлінських рішень. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу і аудиту: монографія. Луцьк, 2021. С.

162 – 176.

28. Король С.Я., Соколова Н.М. Подання та розкриття інформації про фінансові активи у фінансовій звітності. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2019. №36. С. 115 – 119.

29. Назаренко О.В., Лукаш Т.В. Формування окремих компонентоблікової політики підприємства щодо дебіторської заборгованості. *Агросвіт*. 2021. №12. С. 15 – 21.

30. Charles. K. S. Accounts receivable management and financial performance of Kericho water and Sanitation company limited, Kenya. Kenyatta University. 2018. P. 1 – 63.

31. Tweneboah S.E., Ndeburgi H. Account receivable management across Industrial sector in Ghana; analyzing the economic effectiveness and efficiency. CapeCoast Technical University, Bastiat Institute Ghana. 2017. P. 1 – 43.

32. Якимова Л.П., Мацкуляк К.І. Аналітичне забезпечення управління розрахунками з контрагентами в контексті забезпечення платоспроможності підприємства. *Проблеми економіки*. 2018. №2 (36). С. 396 – 402.

33. Кореляційний та регресійний аналізи. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/10765/1/%d0%9b%d0%b5%d0%ba%d1%86%20%e2%84%966.pdf> .

34. С.В. Гадецька, В.Ю. Дубницький, В.О. Лукін, О.І. Ходирєв. Використання закону Бенфорда (закону першої цифри, закону аномальних відхилень) під час проведення фінансового аудиту. *Системи обробки інформації*. 2019. №2 (157). С. 22 – 32.

35. Боднар О., Леськів В. Економічна сутність дебіторської заборгованості. *Сучасні напрями та перспективи розвитку агро- та електроінженерії: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Бережани, 2018*. С. 37 – 39.

36. Мозолєвська А.Р. Особливості управління дебіторською заборгованістю на підприємстві. *Студентські наукові студії: Молодіжний науковий журнал. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2022*.

37. Олійник С.О. Шляхи удосконалення обліку дебіторської заборгованості.

Журнал науковий огляд. 2018. №5 (48). С. 1 – 8.

38. Глушко А.Д. Управління дебіторською заборгованістю в системі забезпечення ефективної діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. № 7. С. 1 – 7.

39. Syahputri, M.R.E., Firmansyah, A. Evaluasi penerapan akuntansi piutang usaha pada usaha mikro, kecil dan menengah. *Komunikasi Ilmiah Akuntansi dan Perpajakan*. 2019. P. 67 – 79.

40. Receivables management: the importance of financial indicators in assessing the creditworthiness / Siekelova A. et. al. *Polish Journal of management studies*, 2017. P. 217 – 228.

41. Грицай О.І., Станасюк Н.С. Управління дебіторською заборгованістю підприємства в контексті її обліково-аналітичного забезпечення. *Економіка і суспільство*. 2018. № 15. С. 825 – 836.

42. Дроздова О.Г., Іваненко В.О., Ольховський О.А. Факторинг як дієвий механізм управління дебіторською заборгованістю: обліково-аналітичний аспект. *Бізнес Інформ*. 2018. № 6. С. 314 – 322.

43. Пастернак М.М. Методика аналізу дебіторської заборгованості. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 23. С. 681 – 686.

44. Strategies for optimizing your accounts receivable. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ca/Documents/finance/ca-en-FA-strategies-for-optimizing-your-accounts-receivable.pdf>.

